

การเก็บตัวอย่างและบันทึกข้อมูลงานทดลองพืช

สุชาวดี   นาคะทัต

การเก็บตัวอย่างและบันทึกข้อมูลงานทดลองพืช

1. หลักสำคัญในการเก็บตัวอย่าง
2. ข้อมูลที่มีปัญหา
3. ข้อมูลข้างเคียง

1. หลักสำคัญในการเก็บตัวอย่าง

1.1 เว้นแฉกริม

1.2 ขนาดตัวอย่าง

Δ ขนาดที่เหมาะสม

Δ ขนาดใกล้เคียงกันมากที่สุด

1.3 สุ่มตัวอย่าง

1.4 ปรับผลผลิตที่ความชื้นมาตรฐาน

1.1 เว้นแควริม มี 3 แบบ

1.1.1 เว้นแควริมรอบแปลง

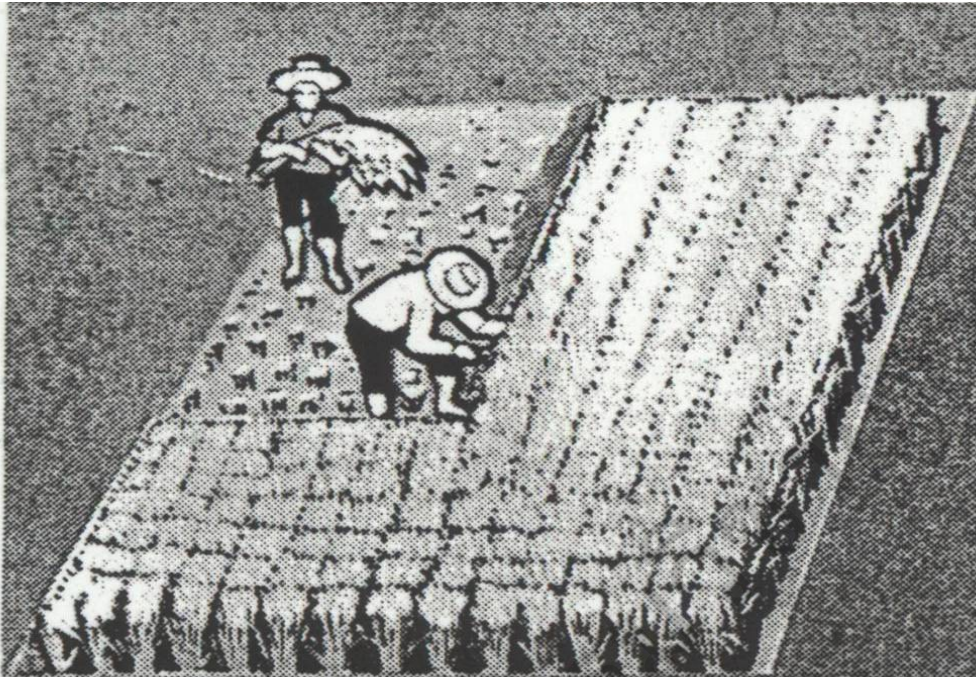
1.1.2 เว้นแควริมหัวและท้ายแปลง

1.1.3 ไม่เว้นแควริม

กรมวิชาการเกษตร

1.1 การเว้นแถวริม

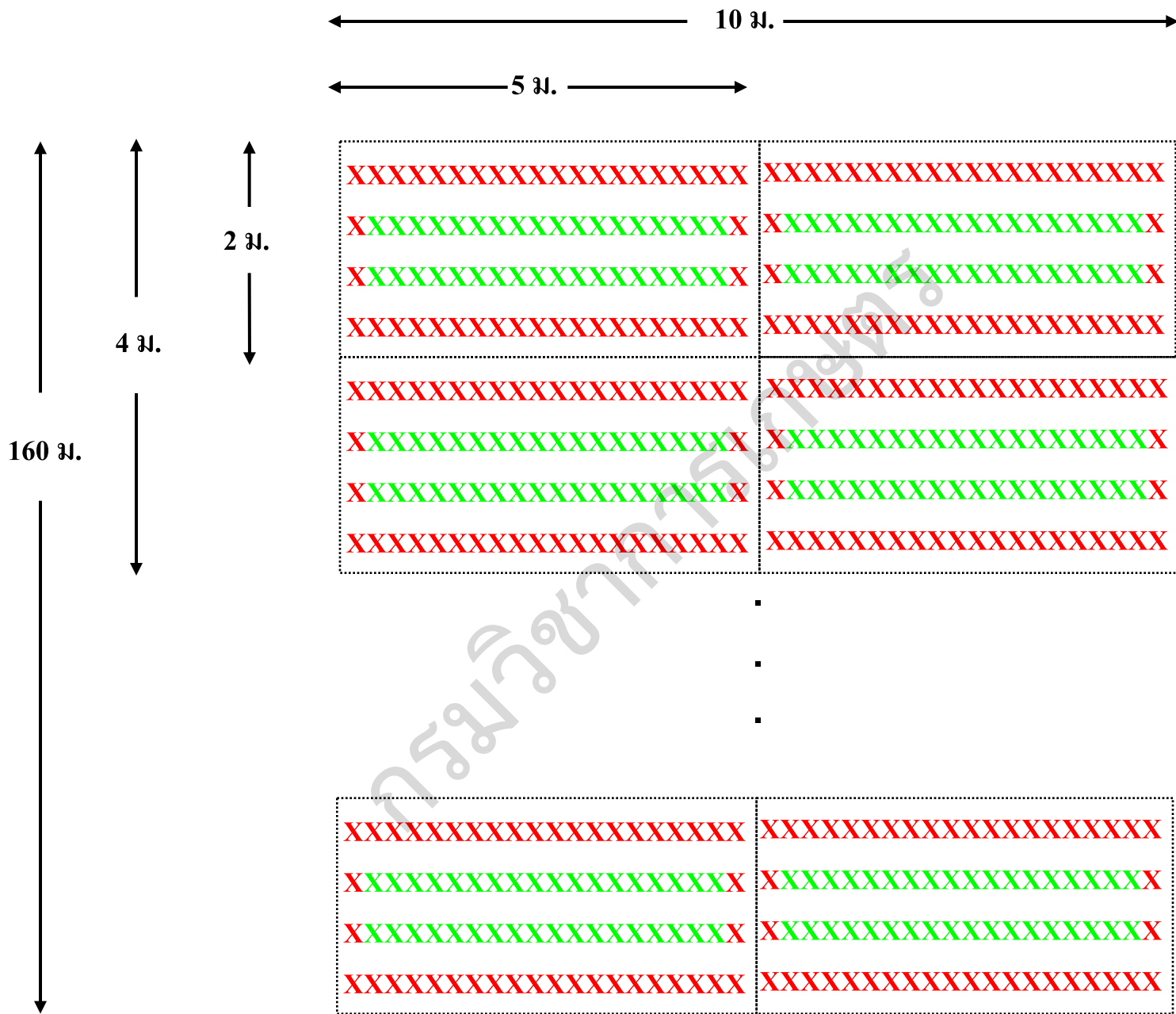
1.1.1 เว้นแถวริมรอบแปลง

WRONG

RIGHT

- แปลงทดลองปู

มันล่าปะหลัง ขึ้นกับระยะปลูก

1 x 2 ม. เว้นแถวริมด้านละ 1 แถว ไม่ต้องเว้นต้นหัวท้ายแถว

1 x 1 ม. เว้นแถวริมด้านละ 1 แถว แต่ละแถวเว้นต้นหัว ท้าย ด้านละ 1 ต้น

1 x 0.75 ม. เว้นแถวริมด้านละ 1 แถว แต่ละแถวเว้นต้นหัว ท้าย ด้านละ 1 ต้น

1 x 0.50 ม. เว้นแถวริมด้านละ 1 แถว แต่ละแถวเว้นต้นหัว ท้าย ด้านละ 3 ต้น

ข้าวโพด

75 x 50 ซม. หลุมละ 2 ต้น

75 x 25 ซม. หลุมละ 1 ต้น

เว้นด้านละ 1 แถว

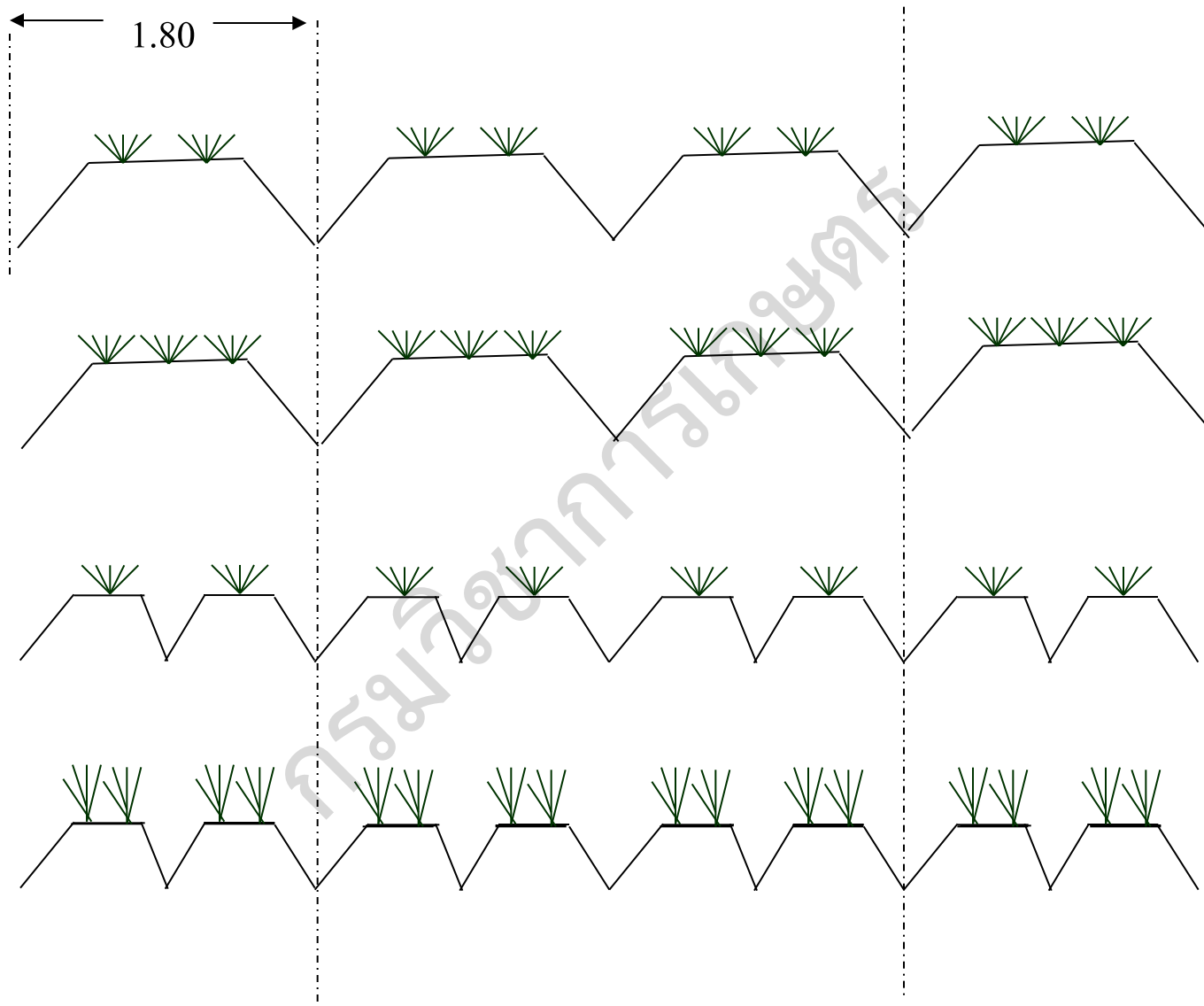
หัวท้ายแถวด้านละ 2 หลุม

ถั่วลิสง ระยะปลูก 50 x 20 ซม.

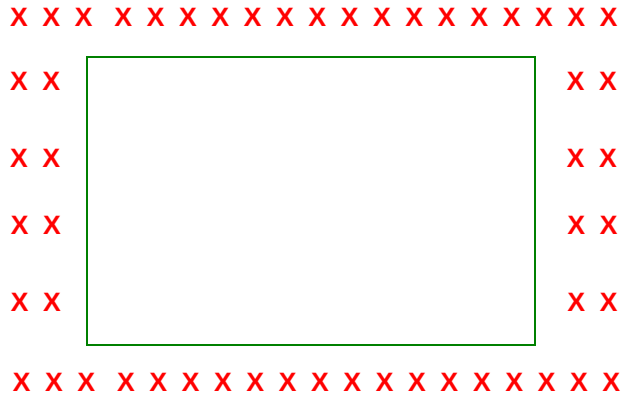
เว้นด้านละ 1 แถว

หัวท้ายแถวด้านละ 3 หลุม

แปลงทดลองถั่วเขียวแบบยกร่อง

แปลงทดลองปูยาง

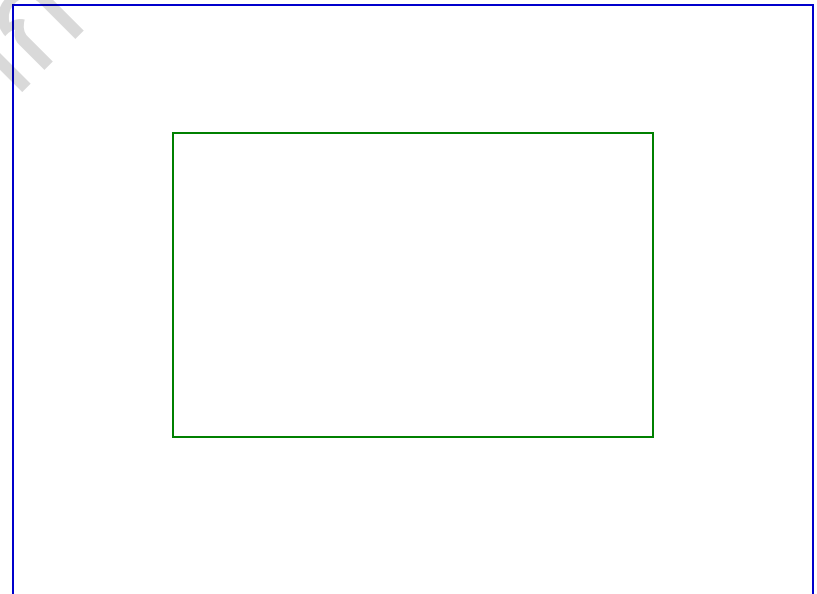
ระยะปลูก 50X20 ซม.

ระยะปลูก 50X10 ซม.

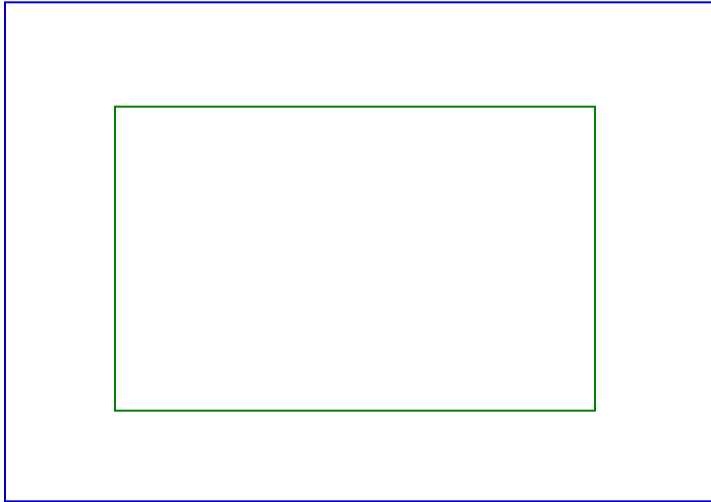

หว้าน + ไม้ปู

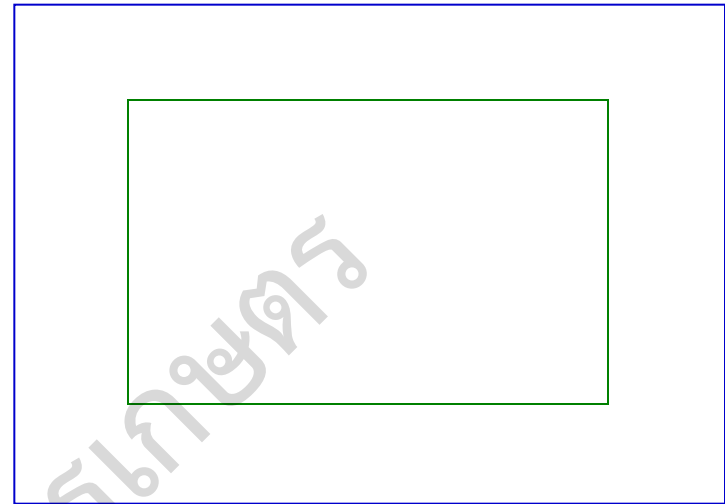

หว้าน + ไม้ปู

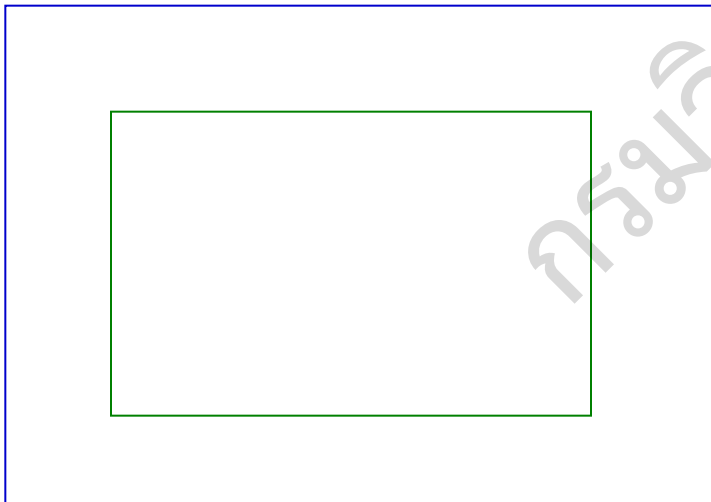
แปลงทดลองปลูก

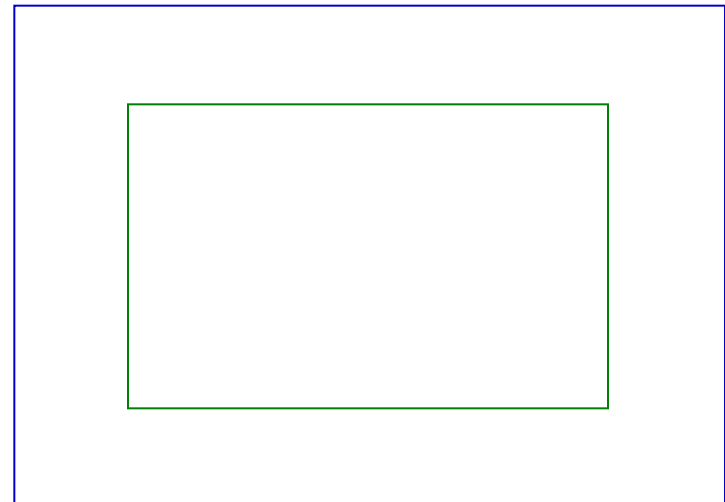
ระยะปลูก 50X20 ซม.

ระยะปลูก 50X10 ซม.

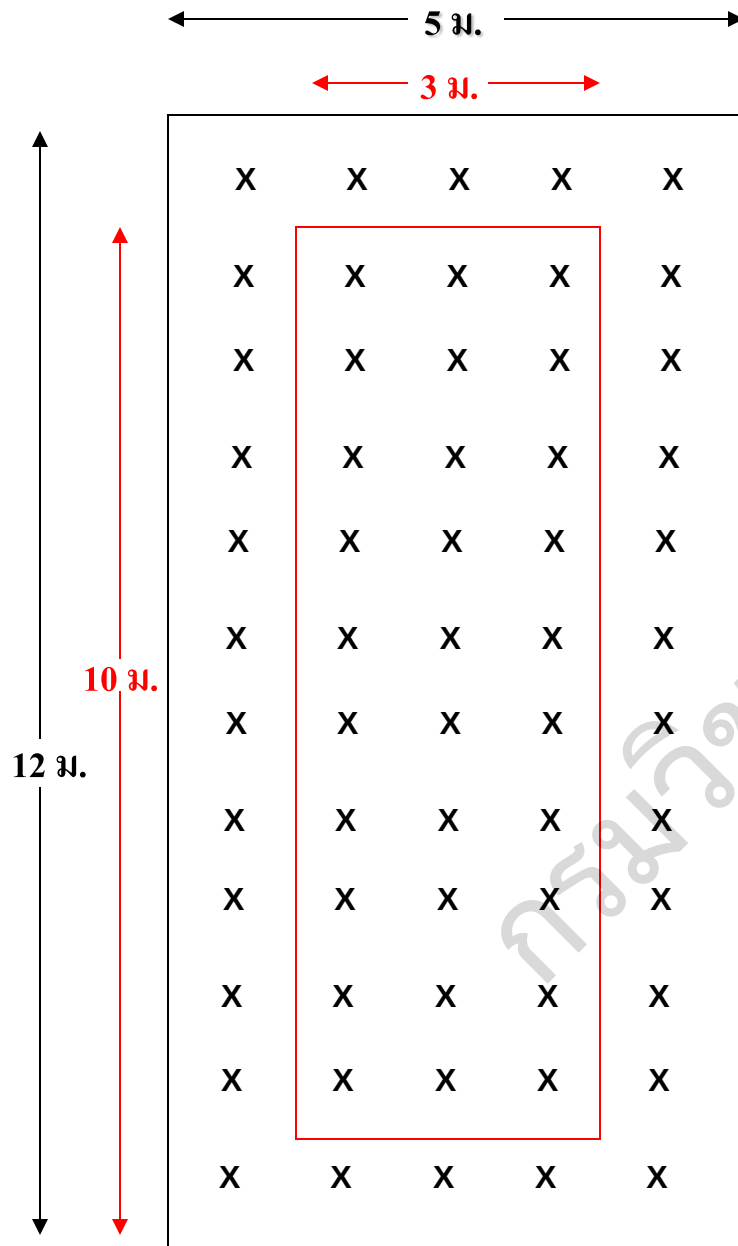

หวาน + ไล่ปุย

หวาน + ไม่ไล่ปุย

การปลูกพืชแซมมันสำปะหลัง

การปลูก

เนื้อที่ = 5 x 12 เมตร

ระยะระหว่างแถวและหลุม = 1x1 เมตร

จำนวนแถว = 5

แถวละ = 12 ต้น

เก็บเกี่ยว

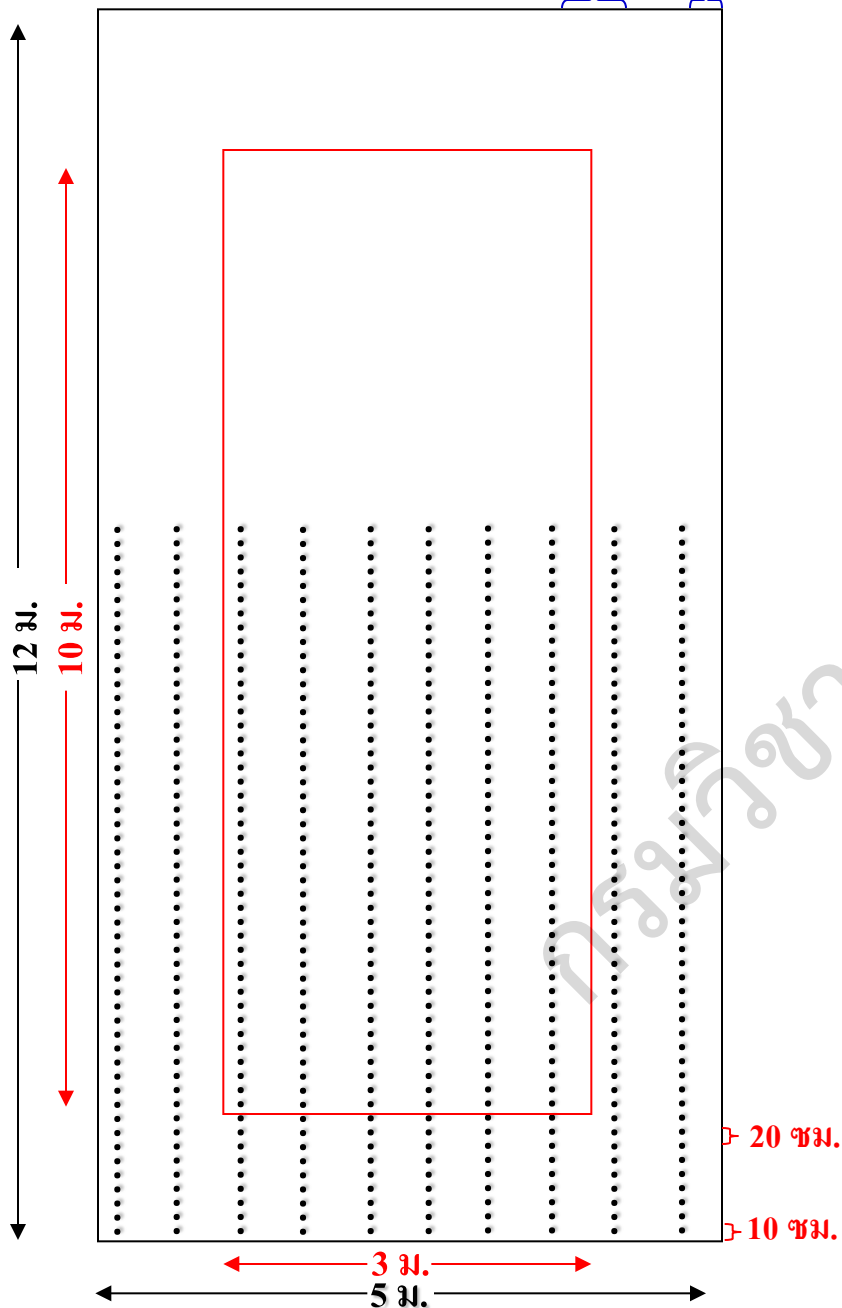
เนื้อที่ = 3 x 10 เมตร

จำนวนแถว = 3

แถวละ = 10 ต้น

ปลูกถั่วเขียวอย่างเดียว

50 ซม. 25 ซม.

ถั่วเขียว

การปลูก

เนื้อที่ = 5 X 12 เมตร

ระยะระหว่าง แถว และ หลุม

= 50 X 20 ซม.

จำนวนแถว = 10 แถว

แถวละ = 60 หลุม

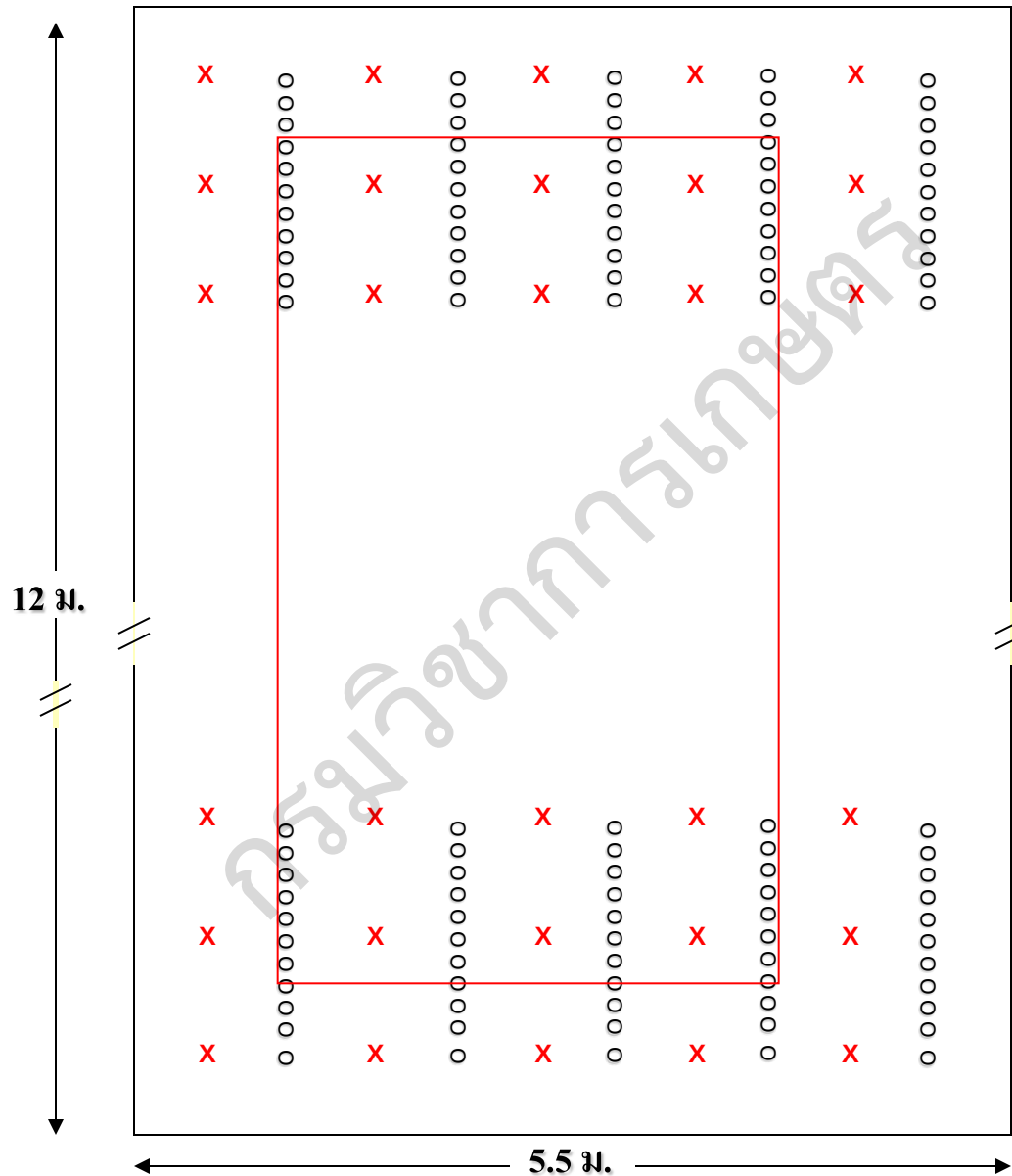
เก็บเกี่ยว

เนื้อที่ = 3 X 10 เมตร

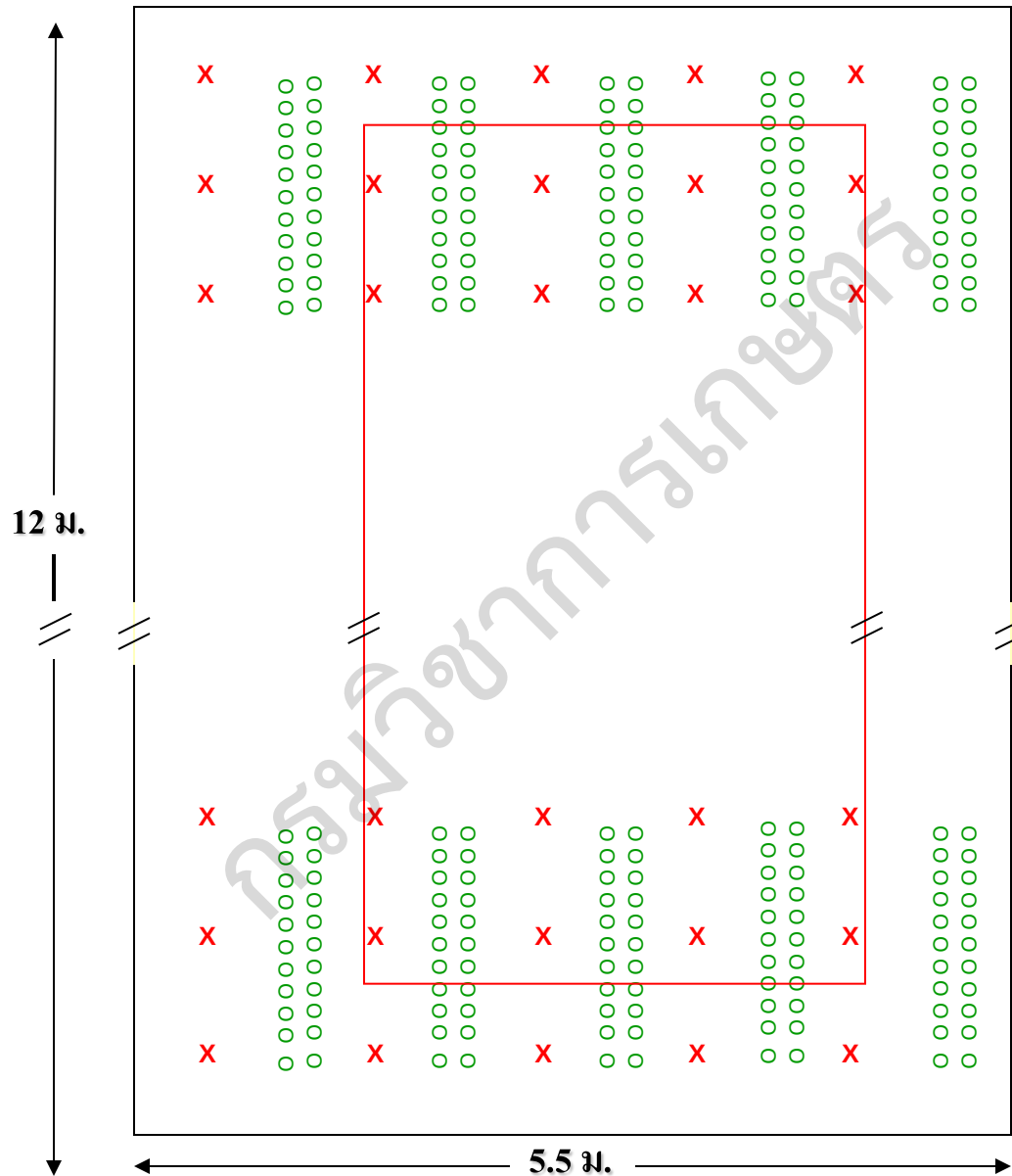
จำนวน = 6 แถว

แถวละ = 50 หลุม

ปลูกถั่วเขียวแถวเดียวแซมมันสำปะหลัง

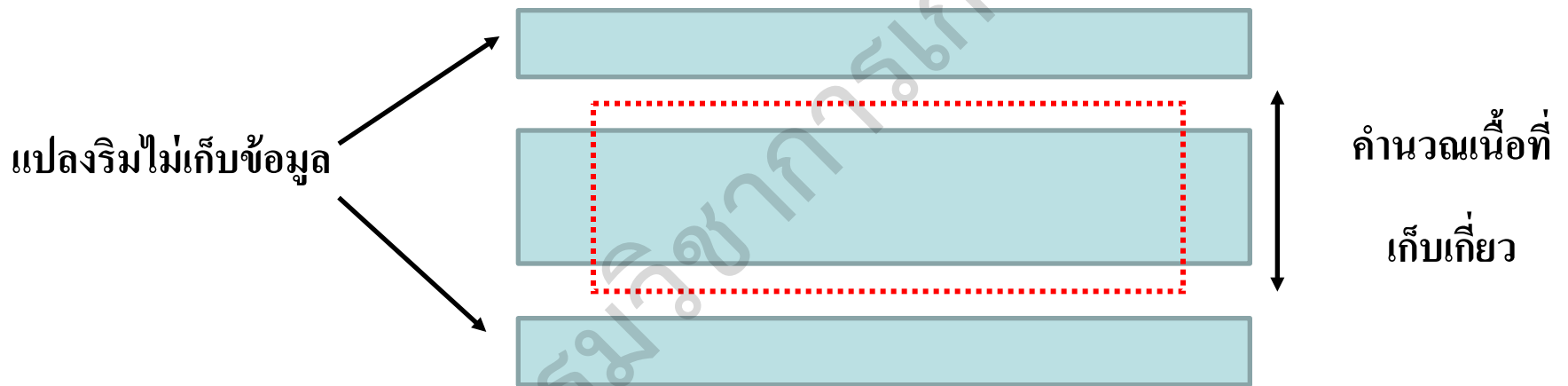

ปลูกถั่วเขียวแถวคู่แซมมันดำปะหลัง

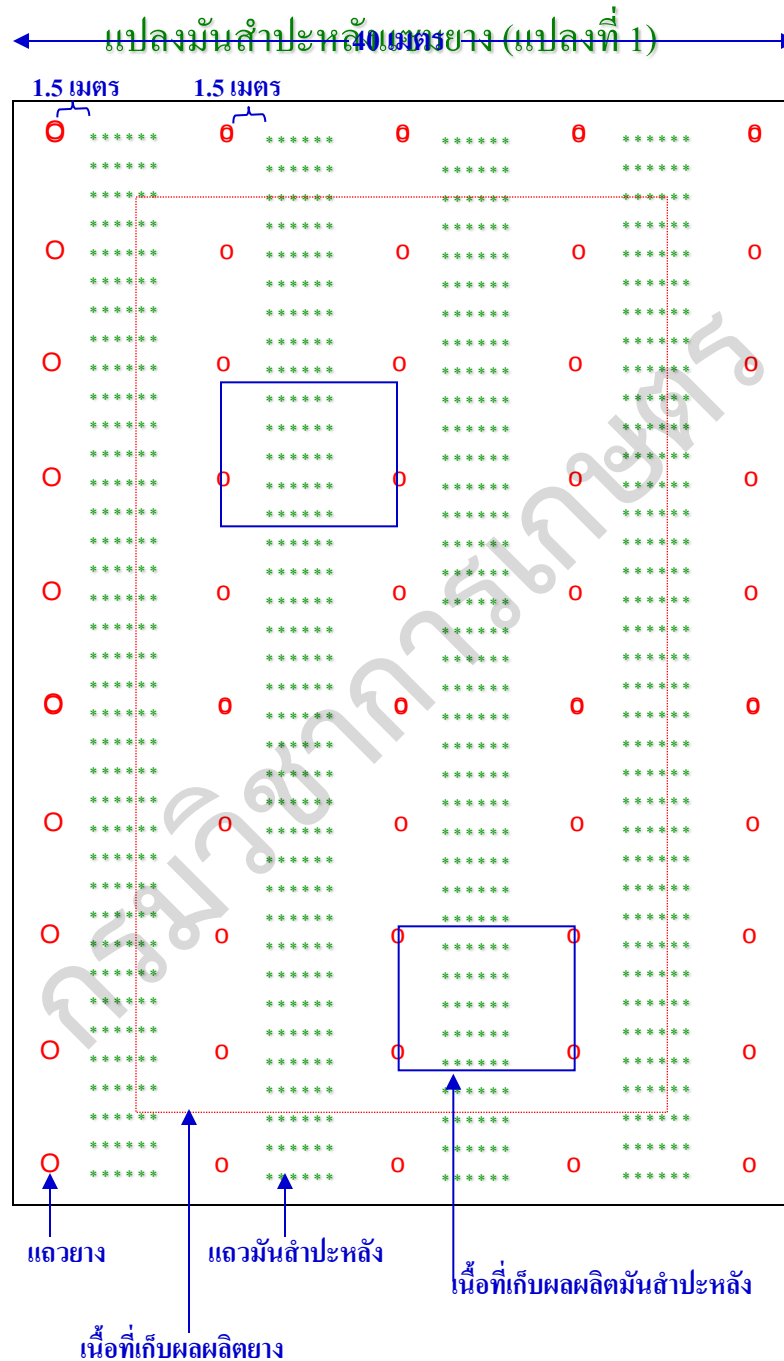

1.1.2 เว้นแตรวมหัวท้ายแปลง เช่น พืชที่ปลูกโดยการยกร่อง

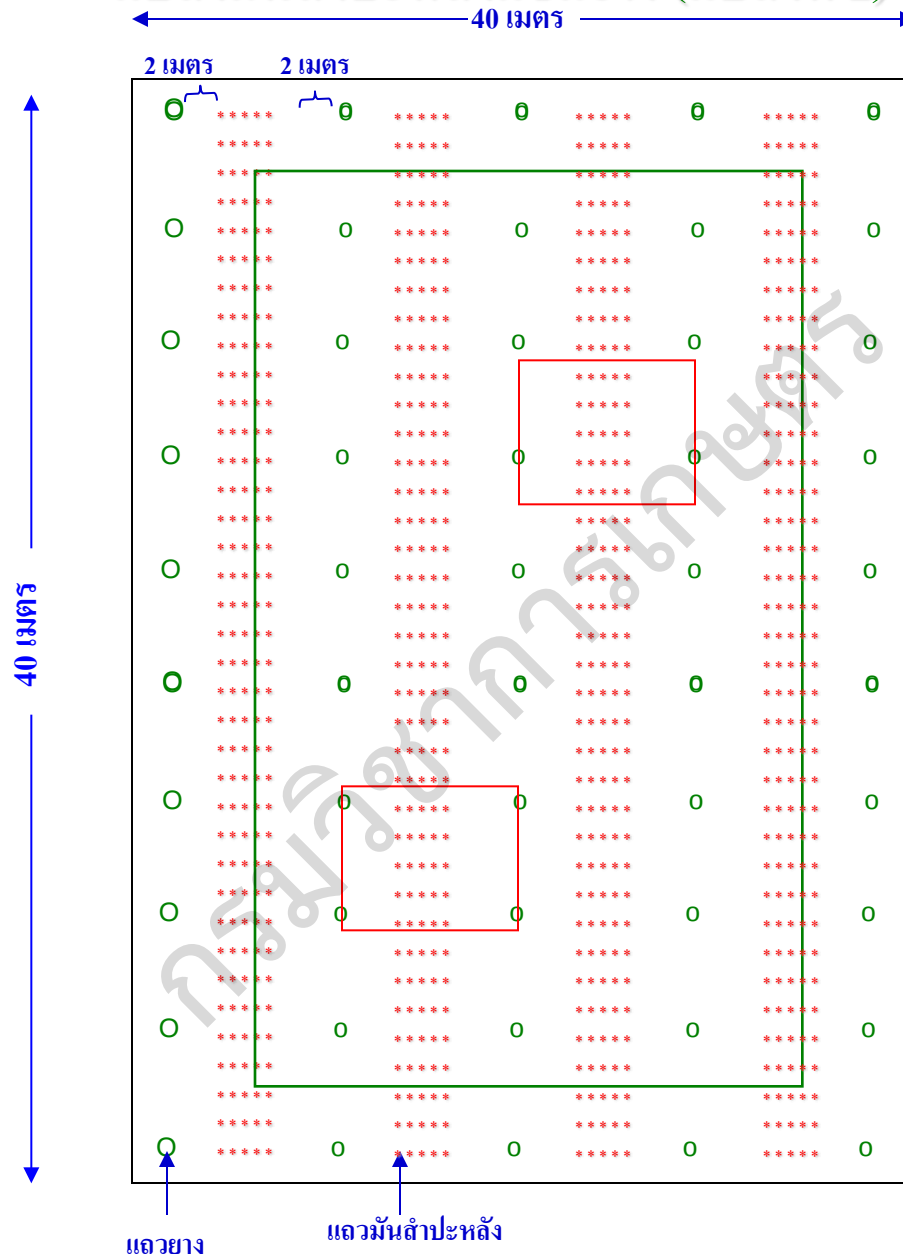
- แปลงทดลองพักไม้ดอก ไม้ผล

- แปลงทดลองพืชไร่แซมไม้ยืนต้น

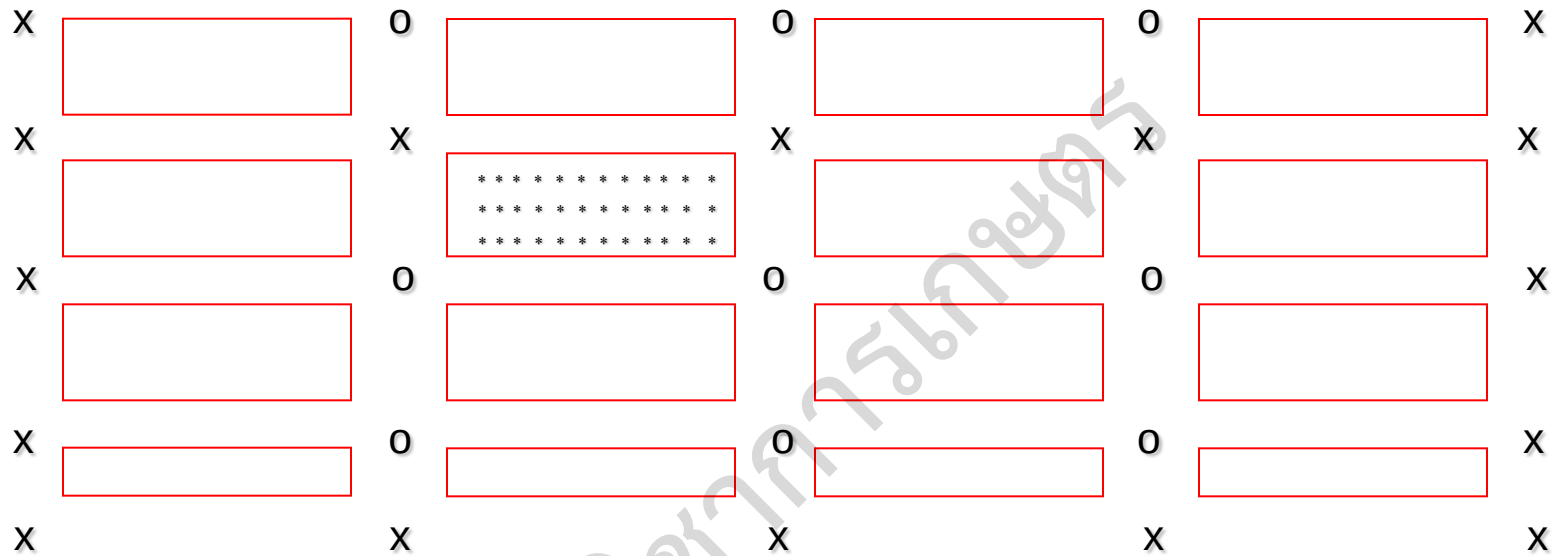

แปลงมันสำปะหลังแซมยาง (แปลงที่ 2)

1.1.3 ไม่เว้นแถวริม

การปลูกหน้าวัวในสวนยาง

ระยะปลูก

ยาง 2.5 X 8 เมตร

หน้าวัว 0.5 X 0.5 เมตร

1.2 ขนาดตัวอย่าง

1.2.1 ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม

ปริมาณแป้งในหัวมันสำปะหลัง

พื้นที่เก็บเกี่ยว 3 x 10   3 x 8 เมตร

การสุ่มตัวอย่างหัวมัน แบบ

-Simple Random Sampling (การสุ่มแบบง่าย)

จำนวน 6 ต้น

-Stratified Random Sampling (การสุ่มแบบชั้นภูมิ)

<u>ขนาดหัว</u>	<u>จำนวนตัวอย่าง</u>
ใหญ่ (> 500 กรัม)	6
กลาง(101 ถึง 500 กรัม)	4
เล็ก($\leq$ 100 กรัม)	3

ตัวอย่างละ 1 กิโลกรัม

งานทดลองเห็ด

ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ทดลอง 4 ซ้ำ

จำนวนถุงต่อหน่วยทดลอง

- เปรียบเทียบพันธุ์ 5 ถุง

- เขตกรรม 6 ถุง

ฝ้ายในกระถาง

● พันธุ์ศรีสำโรง 3

ทดลอง

- ฮอร์โมน 2 ชนิด

- ความเข้มข้น 5 ระดับ

กระถางละ 3 ต้น/หน่วยทดลอง

ทดลอง 4 ซ้ำ

● พันธุ์ที่มีความแปรปรวนมาก

เพิ่มจำนวนตัวอย่างและซ้ำ

เก็บผลผลิต งานทดลองปุ๋ยหม่อน

- จำนวนกรรมวิธีไม่มาก

มีความสม่ำเสมอภายในซ้ำ

เก็บผลผลิต 6 ต้นต่อแปลงย่อย

- จำนวนกรรมวิธีมาก

ความแปรปรวนระหว่างแปลงย่อย $>$ ระหว่างต้น

ลดจำนวนต้น เพิ่มจำนวนซ้ำ

-หนอนโยפק หนอนคืบกล่ำปल्ली

3 – 4 อาทิตยั

33% ของจำนวนต้น/แปลง

> 4 อาทิตยั เข้าปल्ली

13% ของจำนวนต้น/แปลง

เข้าปल्ली

50% ของจำนวนต้น/แปลง

1.2.2 ขนาดตัวอย่างใกล้เคียงกันมากที่สุด

ระยะปลูกเนื้อที่ปลูกและเก็บเกี่ยว มันสำปะหลัง

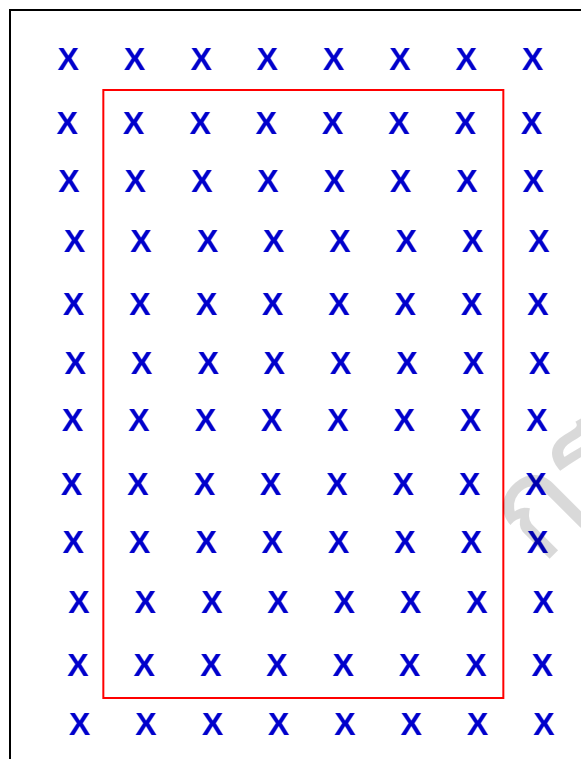
กรรมวิธี	ระยะปลูก		ปลูก			เก็บเกี่ยว		
	ระหว่างแถว	ระหว่างต้น	จำนวนแถว	ต้น/แถว	เนื้อที่(ม) ²	จำนวนแถว	ต้น/แถว	เนื้อที่(ม) ²
1.	100	100.00	8	12	96	6	10	60
2.	150	66.66	6	18	108	4	15	60
3.	200	50.00	5	24	120	3	20	60
4.	300	33.33	4	36	144	2	30	60

แผนผังแปลงย่อย ผลของการใช้ระยะปลูกที่มีต่อผลผลิตมันสำปะหลัง

Treatment 1

ระยะปลูก **100 X 100** ซม.

ปลูก **8** แถว ๆ ละ **12** ต้น

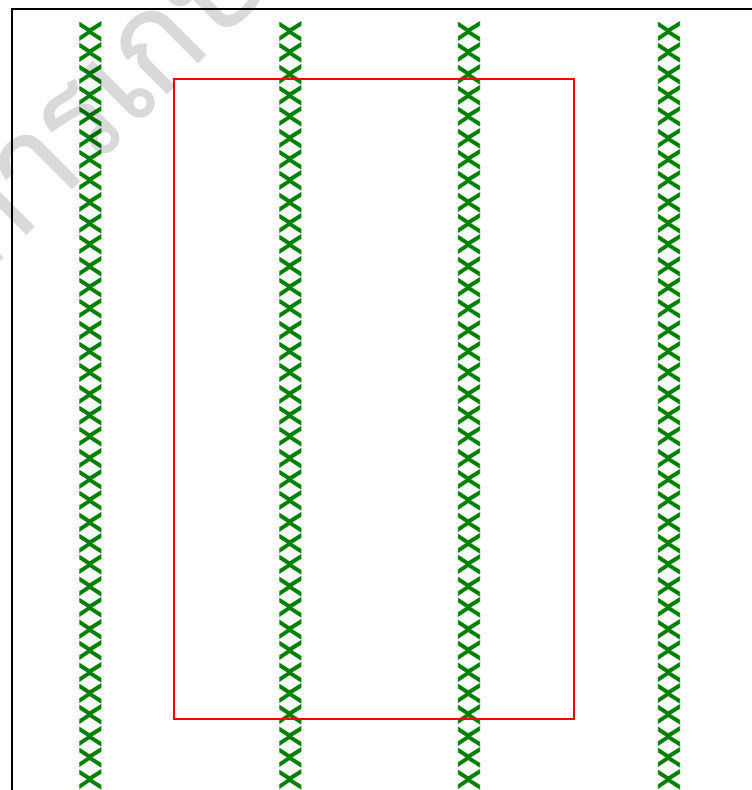

← 8 เมตร →

Treatment 4

ระยะปลูก **300 x 33.33** ซม.

ปลูก **4** แถว ๆ ละ **36** ต้น

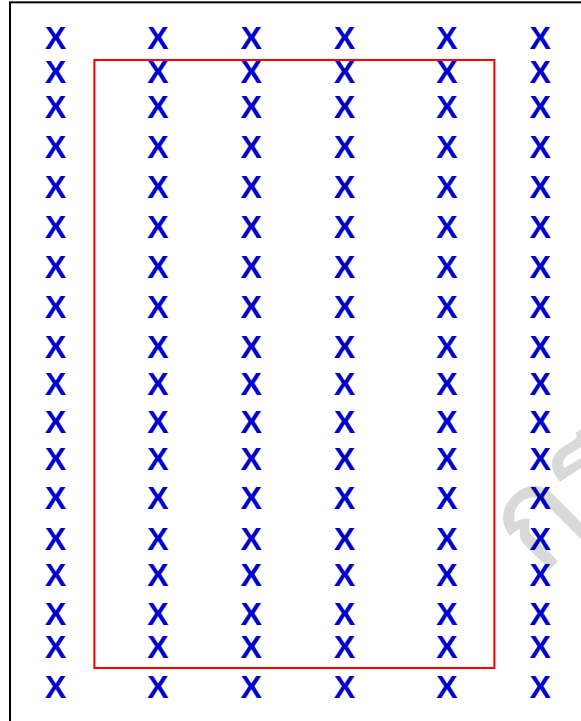
← 12 เมตร → 24

แผนผังแปลงย่อย ผลของการใช้ระยะปลูกที่มีต่อผลผลิตมันสำปะหลัง

Treatment 2

ระยะปลูก **150 X 66.66** ซม.

ปลูก **6** แถว ๆ ละ **18** ต้น

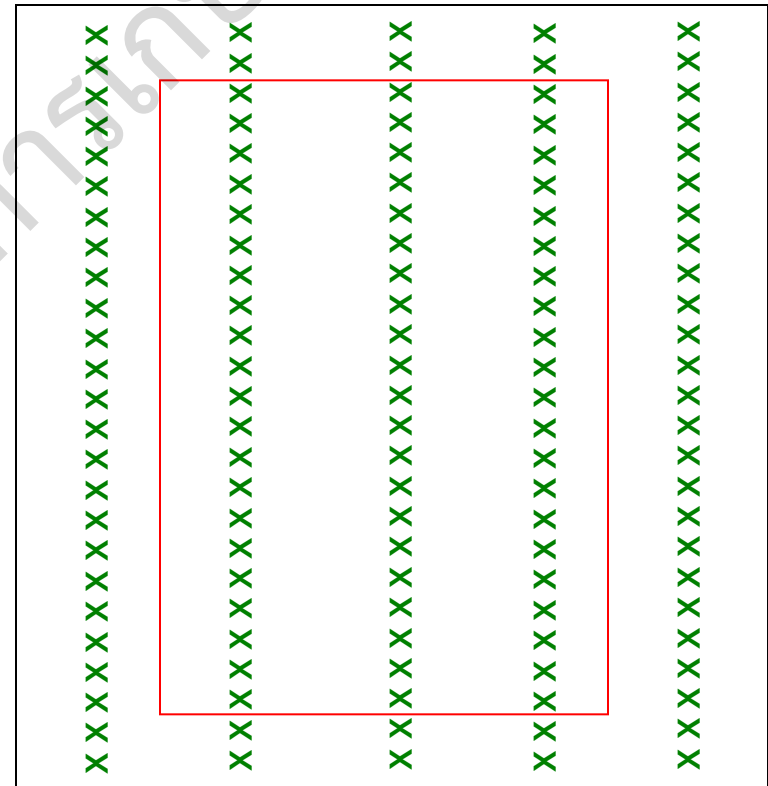

← 9 เมตร →

Treatment 3

ระยะปลูก **200 x 50** ซม.

ปลูก **5** แถว ๆ ละ **24** ต้น

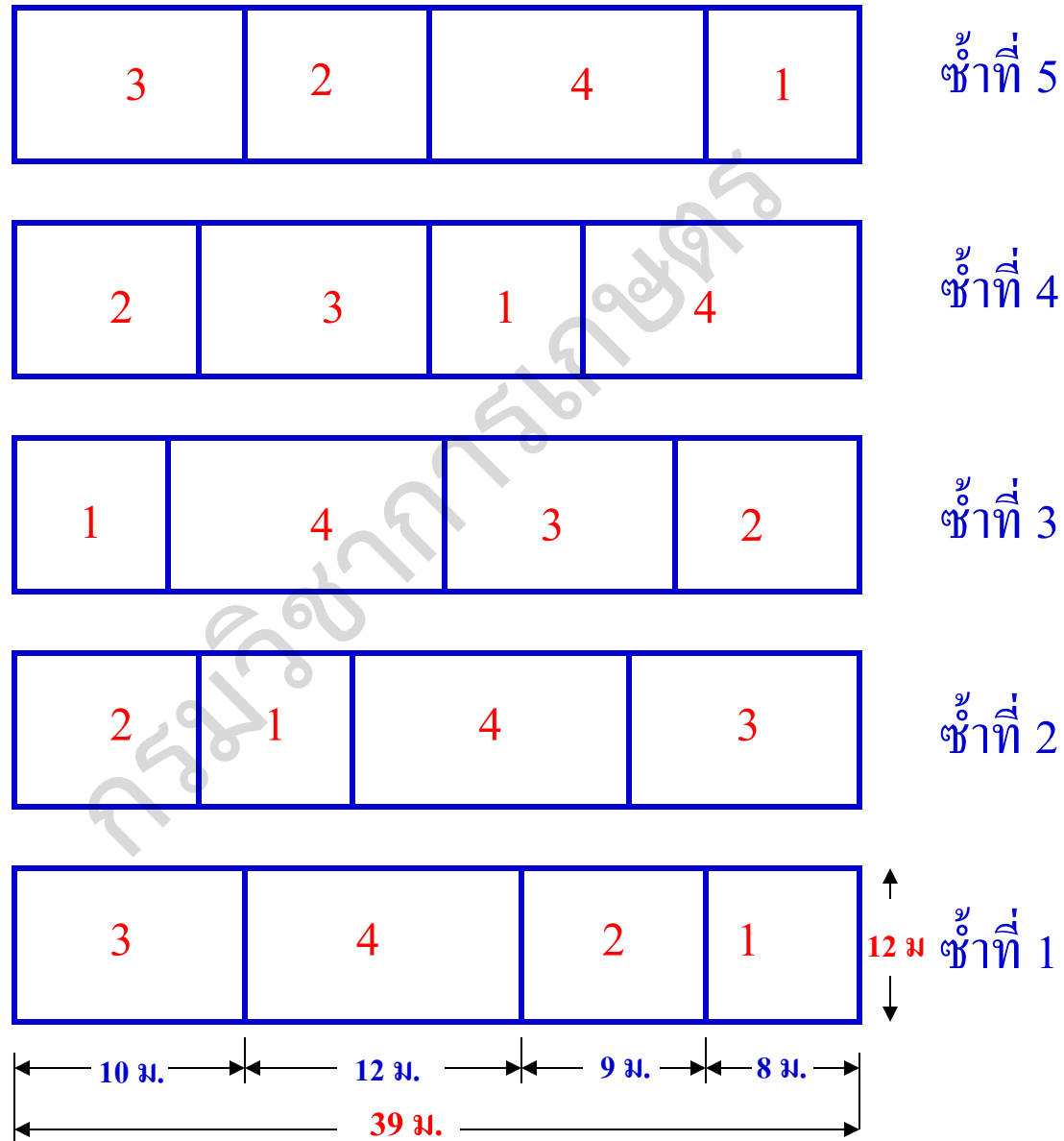

← 10 เมตร →

แผนผังแปลงปลูกผลของการใช้ระยะปลูกที่มีต่อผลผลิตมันสำปะหลัง

ศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง

ร่องให้น้ำ

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสม

ระยะปลูก 20 x 20 ซม.

กรรมวิธี	แถว		ปลูก (แถว)			เก็บเกี่ยว			
	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	รวม	ยาว (ม.)	กว้าง (ม.)	ตารางเมตร	
1	6	2	$6 \times 3 = 18$	$2 \times 4 = 8$	26	5.2	x 4	= 20.80	
2	8	2	$8 \times 3 = 24$	$2 \times 4 = 8$	32	6.4	x 3.4	= 21.76	
3	10	2	$10 \times 2 = 20$	$2 \times 3 = 6$	26	5.2	x 4	= 20.80	
4	12	2	$12 \times 2 = 24$	$2 \times 3 = 6$	30	6.0	x 3.6	= 21.60	

- เก็บเกี่ยวเฉพาะเมล็ดจากต้นแม่

- คำนวณเนื้อที่เก็บเกี่ยว ต้องรวมทั้งเนื้อที่ปลูกทั้งต้นแม่และต้นพ่อด้วย

แปลงย่อย กรรมวิธี 1

ระยะปลูก 20x20 ซม.

ปลูก ต้นแม่ 6 แถว

ต้นพ่อ 2 แถว

เก็บเกี่ยว

กว้าง $20 \times 0.20 = 4$ ม.

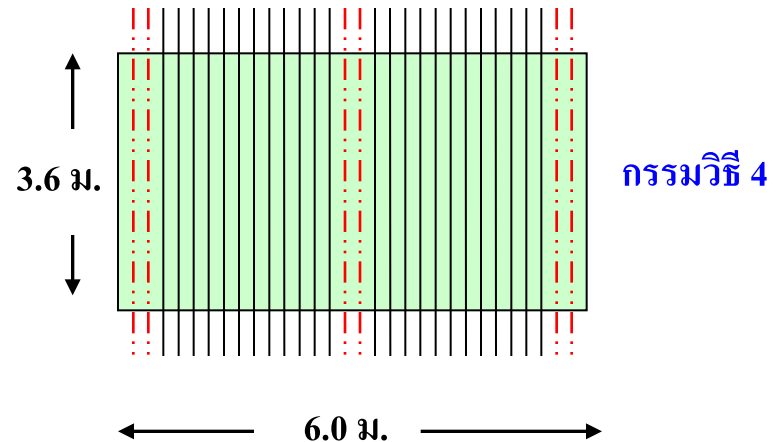
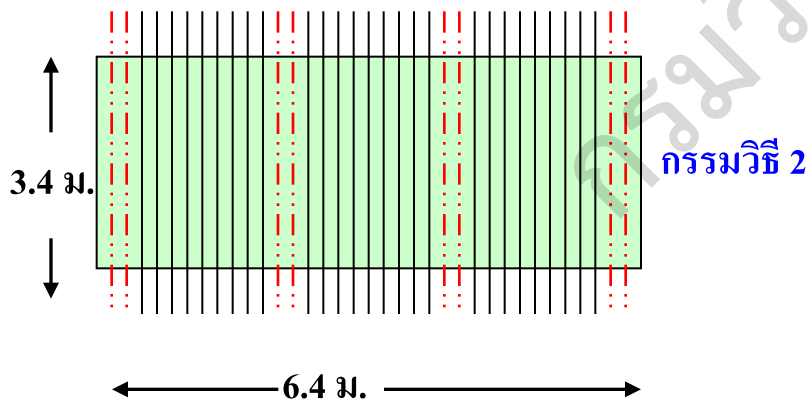
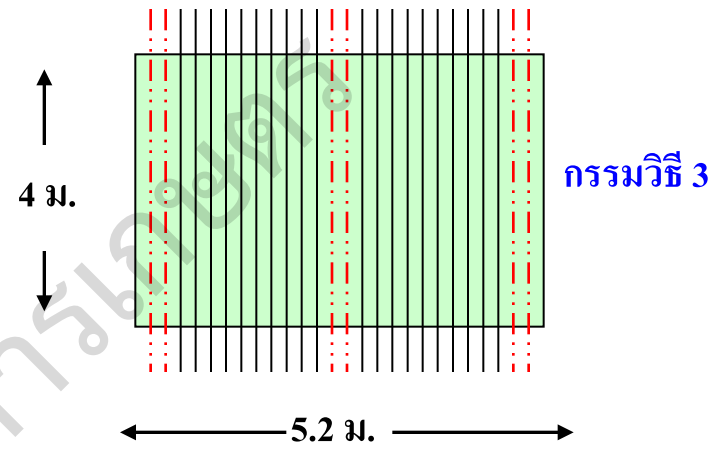
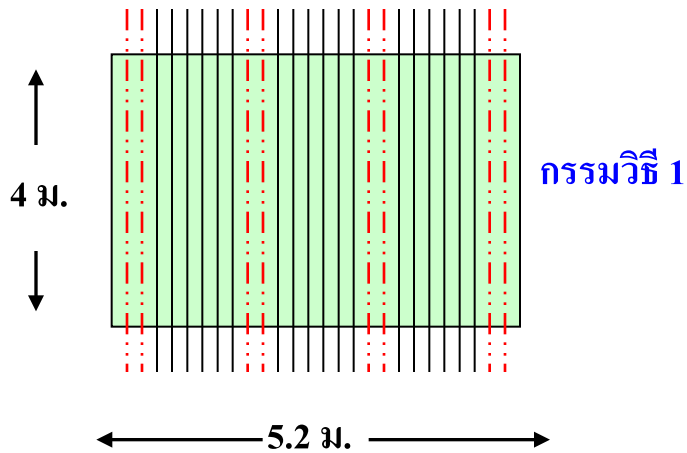
ยาว $26 \times 0.20 = 5.20$ ม.

เนื้อที่เก็บเกี่ยว

$4 \times 5.20 = 20.80$ ตร.ม.

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวลูกผสม

แผนผังแปลงปลูกและเก็บเกี่ยว

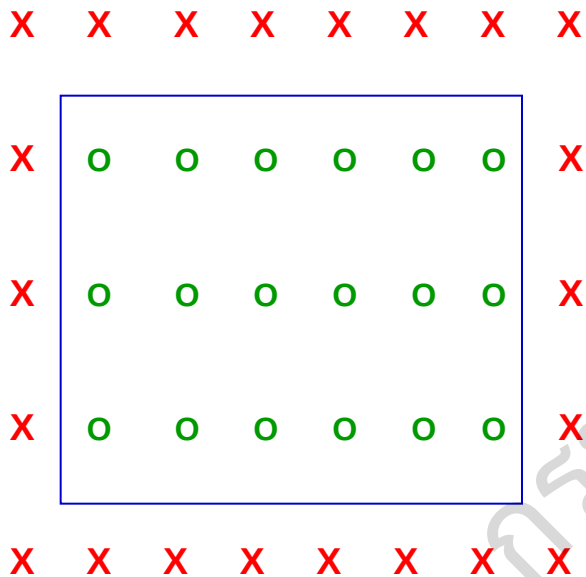
เนื้อที่ปลูกและเก็บเกี่ยวไม้ยืนต้น ในงานวิจัยระยะปลูก

กรรมวิธี	ระยะปลูก(เมตร)		ปลูก				เก็บเกี่ยว			
	ระหว่าง		จำนวน		ขนาดแปลง		จำนวน		ขนาดแปลง	
	แถว	ต้น	แถว	ต้น	เมตร	ตารางเมตร	แถว	ต้น	เมตร	ตารางเมตร
1.	4	3	6	9	24 x 27	648	3	6	12 x 18	216
2.	5	3	5	9	25 x 27	675	3	5	15 x 15	225
3.	6	3	4	9	24 x 27	648	2	6	12 x 18	216
4.	4	4	6	7	24 x 28	672	3	5	12 x 20	240
5.	5	4	5	7	25 x 28	700	3	4	15 x 16	240
6.	6	4	4	7	24 x 28	672	2	5	12 x 20	240

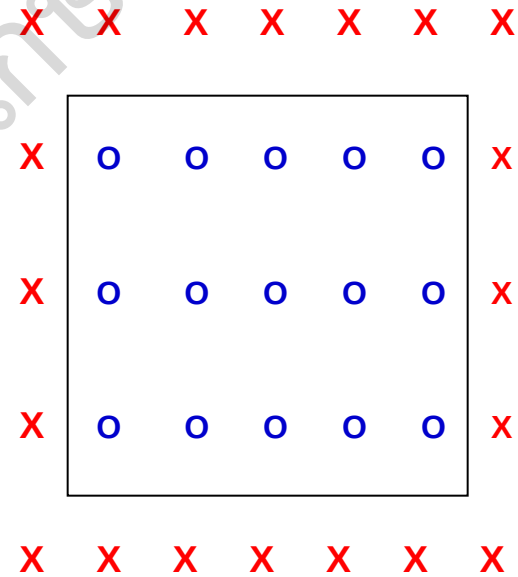
หมายเหตุ 1 ทุกแปลงย่อยให้มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวเท่ากันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด
 2 ทุกแปลงย่อยให้มีแถวริมโดยรอบอย่างน้อย 1 แถว เช่น กรรมวิธีที่ 1
 อาจปลูกแปลงย่อยละ 5 แถว แถวละ 8 ต้น ก็ได้

งานวิจัยระยะปลูกไม้ยืนต้น

กรรมวิธีที่ 1
ระยะปลูก 4 x 3 ม.

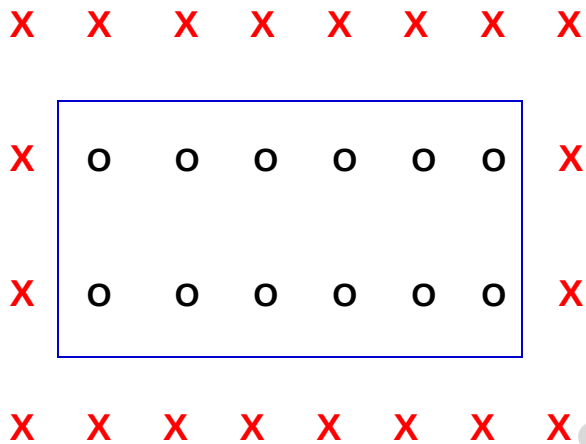
กรรมวิธีที่ 2
ระยะปลูก 5 x 3 ม.

งานวิจัยระยะปลูกไม้ยืนต้น

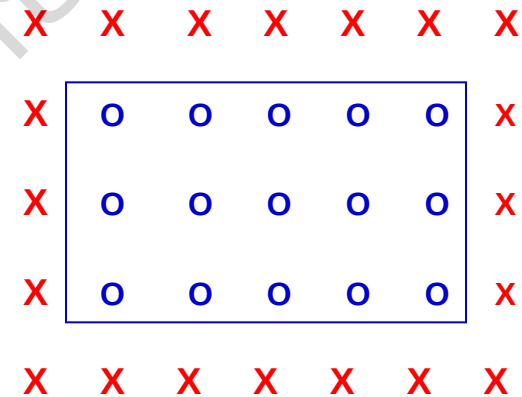
กรรมวิธีที่ 3

ระยะปลูก 6 x 3 ม.

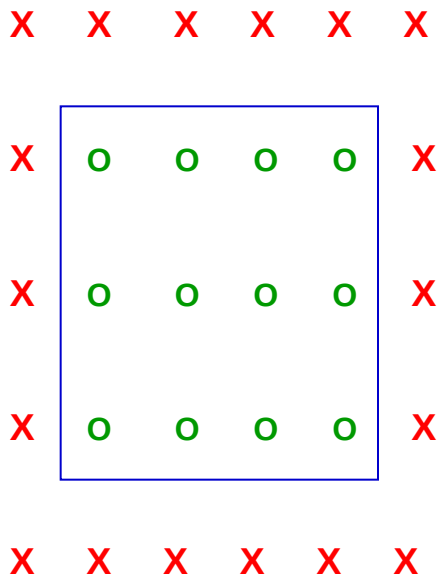
กรรมวิธีที่ 4

ระยะปลูก 4 x 4 ม.

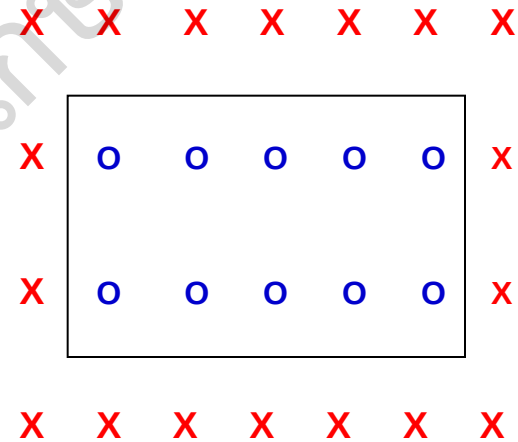

งานวิจัยระยะปลูกไม้ยืนต้น

กรรมวิธีที่ 5
ระยะปลูก 5 x 4 ม.

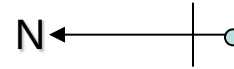
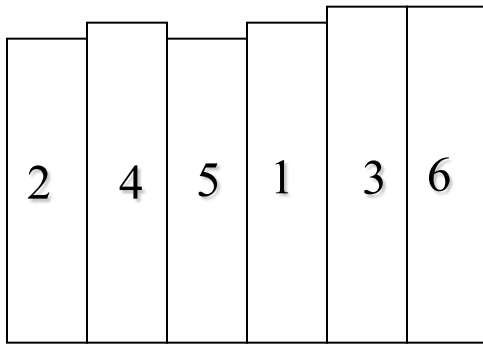

กรรมวิธีที่ 6
ระยะปลูก 6 x 4 ม.

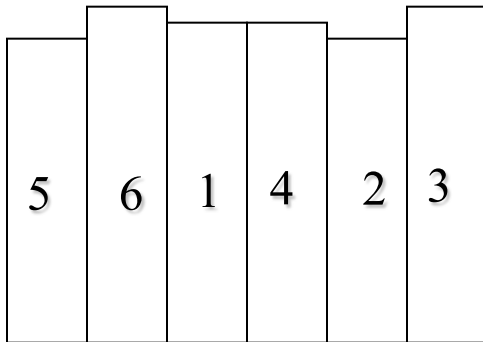

เปรียบเทียบพริกไทย 2 พันธุ์ แลระยะปลูก 3 ระยะ

กรรมวิธี	พันธุ์	ระยะปลูก(เมตร)		ปลูก			เก็บเกี่ยว	
		แถว	ต้น	แถว	ต้น	เนื้อที่(ม. ²)	ต้น	เนื้อที่(ม. ²)
1.	ซาราวัก	2	2.25	3	9	121.5	7	31.5
2.	ซาราวัก	2	2.50	3	8	120.0	6	30.0
3.	ซาราวัก	2	2.75	3	8	132.0	6	33.0
4.	ปะเหลียน	2	2.25	3	9	121.5	7	31.5
5.	ปะเหลียน	2	2.50	3	8	120.0	6	30.0
6.	ปะเหลียน	2	2.75	3	8	132.0	6	33.0

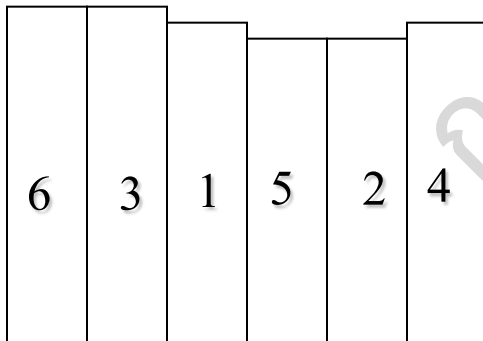

FACTORIAL EXPERIMENT

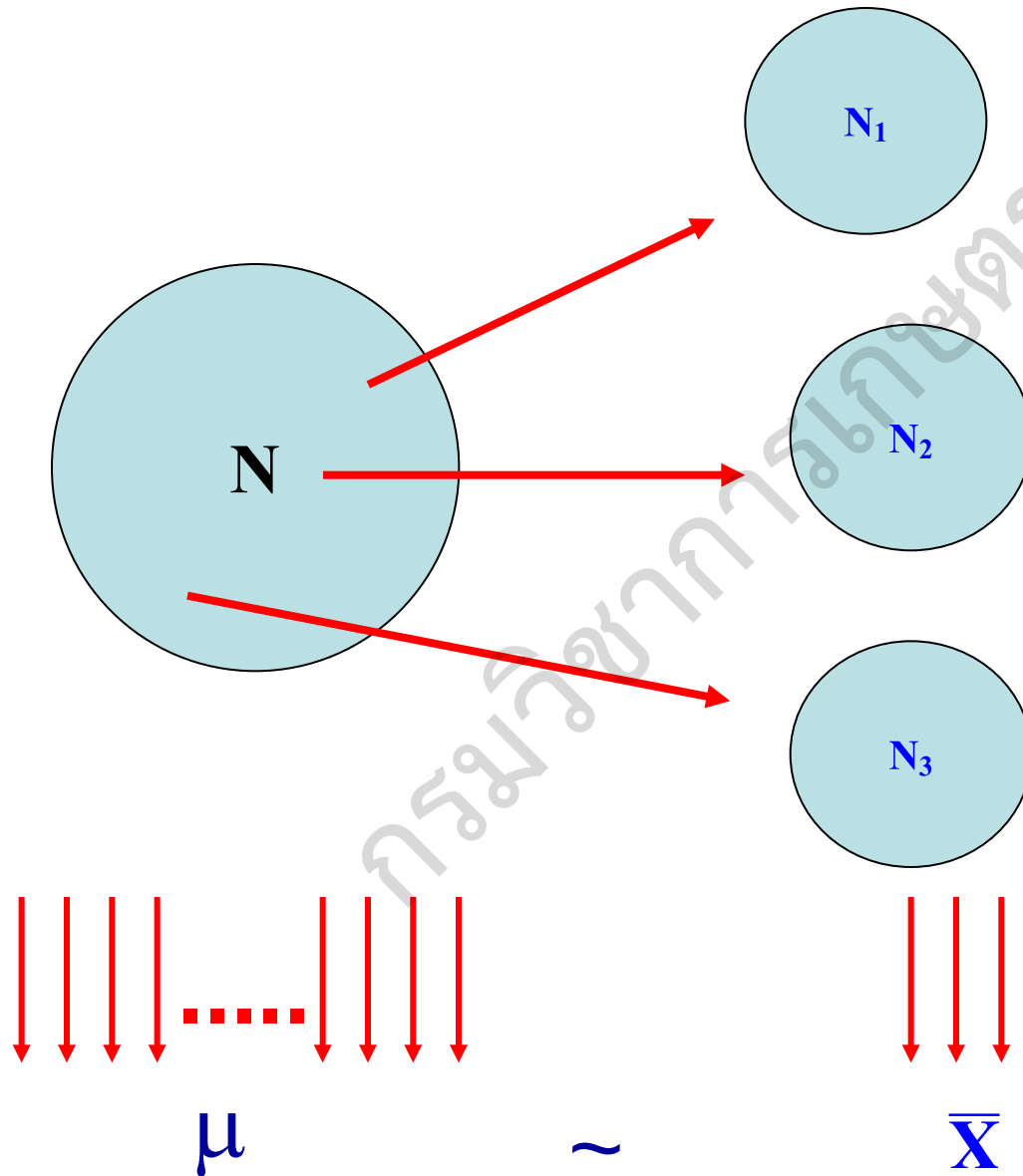
จัด treatment

combination

ในรูปแบบ RCB

1.3 การสุ่มตัวอย่าง

เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

1. Sampling units

1 ใบ   1 ต้น   2 x 2 ต้น   50 x 50 ซม.

2. Sample Size

จำนวน sampling units ในแปลงย่อย

แบบแผนการสุ่มตัวอย่าง (SAMPLING DESIGN)

คือวิธีการสุ่มตัวอย่าง (SAMPLING UNITS)

**ทุกตัวอย่าง (n) จากแปลง หรือประชากร (POPULATION)
ทั้งหมด**

การสุ่มตัวอย่างมีหลายแบบ

- 1) ตามสะดวก (CONVENIENCE)**
- 2) แบบง่าย (SIMPLE)**
- 3) หลายชั้น (MULTISTAGE)**
- 4) ชั้นภูมิ (STRATIFIED)**
- 5) มีระบบ (SYSTEMATIC)**

1) การสุ่มตัวอย่างตามสะดวก

(CONVENIENCE SAMPLING)

- สุ่มเลือกตัวอย่างตามใจชอบ
- ข้อมูลที่ได้ อาจ
  - ใช้ได้ดี
  - ไม่ถูกต้อง เพราะอาจมีอคติในการเลือกตัวอย่าง

2) การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

(SIMPLE RANDOM SAMPLING)

ทุกหน่วยของประชากร มีโอกาสถูกเลือกเป็นตัวอย่างเท่า ๆ กัน
เหมาะสำหรับการสุ่มตัวอย่างจากแปลงที่พืชเจริญเติบโตค่อนข้างสม่ำเสมอ

* THE RANDOM – NUMBER TECHNIQUE

- แปลงขนาดเล็ก

เช่น วัดความสูง จากแปลง

$$N = 3 \text{ แถว} \times 10 \text{ กอ} = 57 \text{ กอ}$$

$$n = \text{SAMPLING UNIT} \times \text{SAMPLE SIZE}$$

$$= 1 \times 5$$

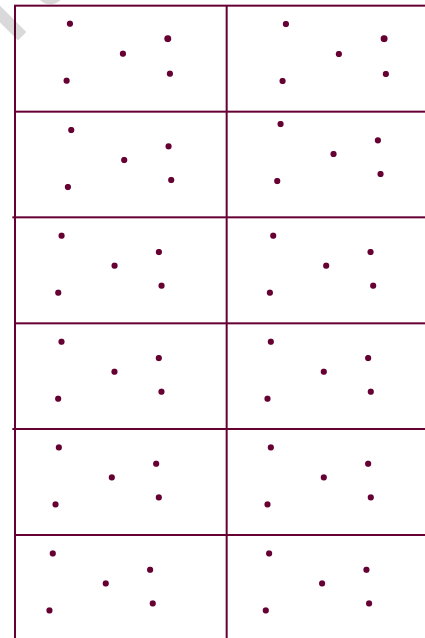
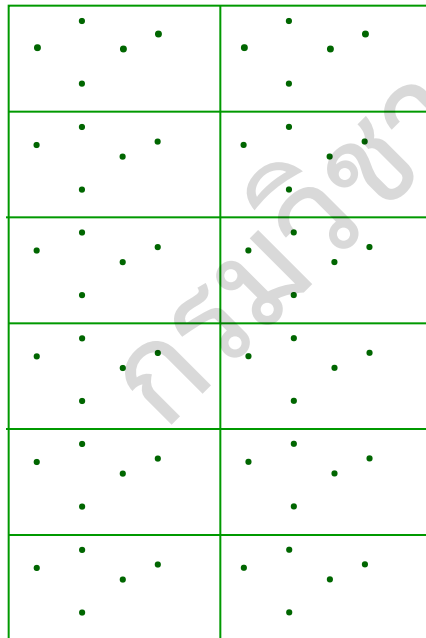
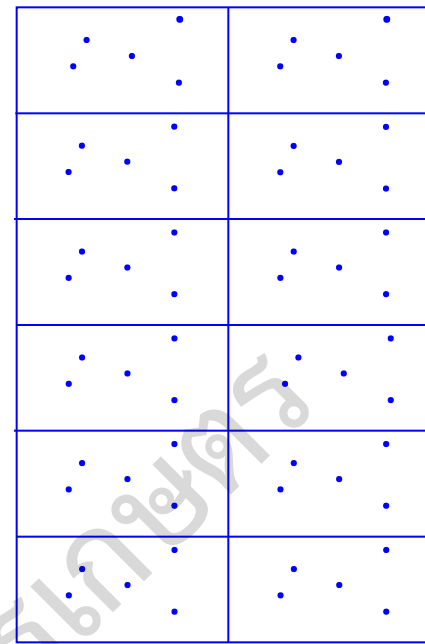
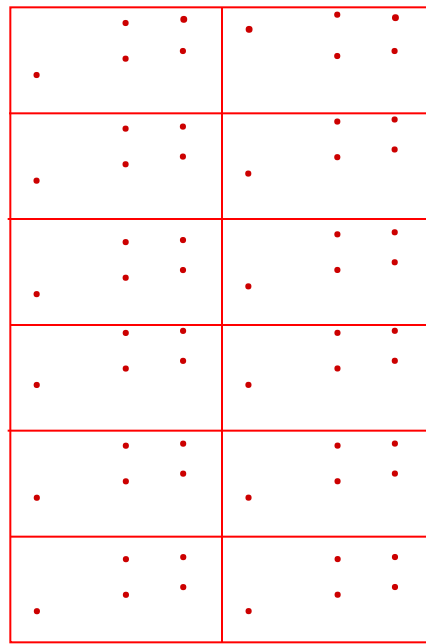
$$= 5 \text{ กอ}$$

X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	1	2																	19	
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	38																		20	
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	39																		57	
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

กรมวิชาการเกษตร

ตารางเลขคู่

57856	87037	57196	47916	15960	13036	84639	30186	48347	40710
61684	96598	28043	25325	81767	20795	39823	48749	79489	38320
06847	83825	12858	18689	41319	15959	38030	80057	67617	10001
40810	85323	18076	02821	94728	96808	11072	39823	63756	04478
05461	45023	88350	35246	15851	16129	57460	34512	10243	476333
82197	35028	96295	95795	76553	50223	37215	07692	76527	80764
47430	50260	03643	72259	71294	69176	21753	58341	07468	19219
25043	52002	84476	69512	95036	69065	96340	89713	06381	61522
34718	11667	96345	60791	06387	54221	40422	93251	43426	89176
23965	59598	09746	48646	47409	32406	80874	74010	91548	79394
67207	47166	44917	94177	31846	73872	92835	12596	64807	23978
08261	71927	96865	75380	45735	19446	78478	36981	07769	18230
10289	93145	14456	32978	82587	64377	54270	47869	66444	68728
75622	83203	14951	46603	84076	17564	53965	80771	10053	87972
62557	05584	27879	08081	01467	19691	39814	66538	65243	79009
51695	70000	68481	57937	62634	86727	69563	29308	51729	10453
54839	69596	25201	56536	54517	86909	92927	07827	28271	52075
75584	36241	59749	81958	44318	28067	67638	72196	54648	36886
64082	68375	30361	32627	38970	82481	64725	56930	34939	27641
94649	33784	84691	48334	74667	48289	29629	61248	47276	76162
25261	28316	37178	82874	37083	73818	78758	97096	48508	26484
21967	90859	05692	34023	09397	55027	39897	51482	81837	81783
63743	41490	72232	71710	36489	15291	68579	83195	60186	08142
60007	42869	21783	80895	78641	50359	00007	91381	72310	03280
91729	08960	70364	14262	76861	06406	85253	57430	80007	54272
08532	52316	41320	29806	57594	59360	50029	18752	00356	09587

จุดสุ่มตัวอย่างแปลงทดลองที่วางแผนแบบ RCB

* THE RANDOM – PAIR TECHNIQUE

- แปลงขนาดใหญ่

สู่ตัวเลข ตัวอย่างละ 2 ค่า

- แฉวที่

ต้นที่

- ด้านกว้าง

ด้านยาว

การสุ่มตัวอย่างแถวและต้น

แถวที่	ต้นที่
7	6
6	20
2	3
3	9
9	15
1	10

แถวที่	ต้นที่
1	10
2	3
3	9
6	7
7	6
9	15

แถวที่		ต้นที่																			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
7	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
8	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
9	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
10	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

แผนผังการเก็บตัวอย่าง

เพื่อนับจำนวนเพลี้ยจักจั่นในละหุ่่งตัวอย่างละ 15 ต้น จำนวน 5 ตัวอย่างต่อแปลง

											แถวที่	ต้นที่
31	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
30	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	2	7
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	4	15
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	5	3
25	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	7	5
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	9	12
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
20	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
15	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
10	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
5	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		

การสุ่มตัวอย่างในแปลงขนาดใหญ่

จากด้านกว้าง

จากด้านยาว

253

74

92

187

178

167

397

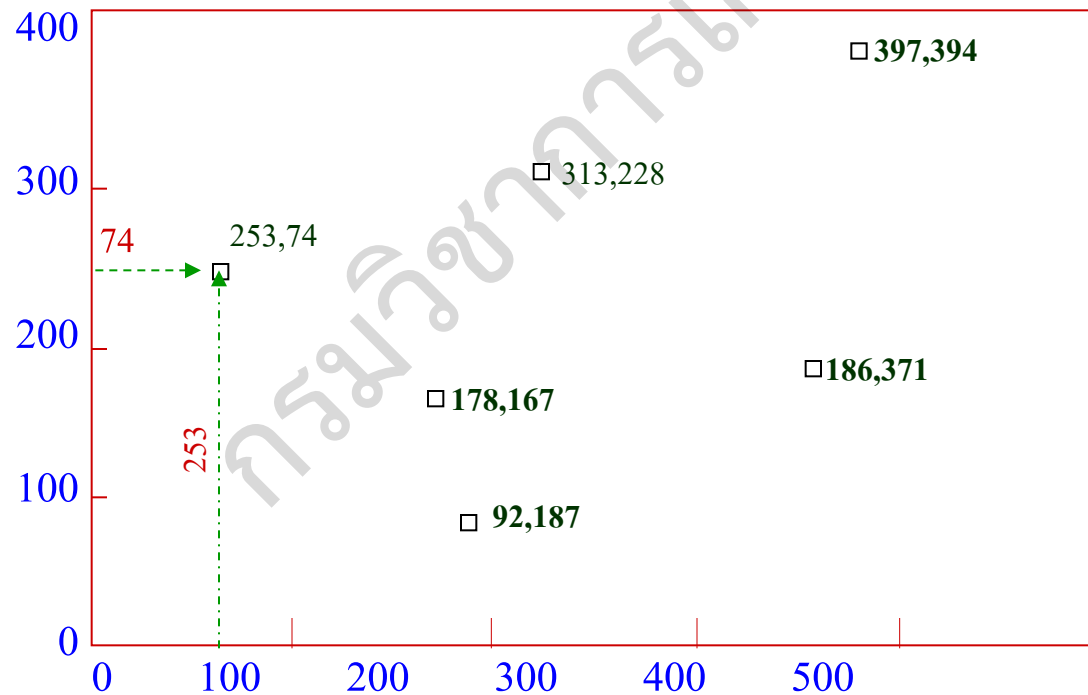
394

186

371

313

228

ขั้นที่ 2 การคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต

$$\text{ประชากร : } \mu = X_1 + X_2 + \dots + X_N = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N}$$

$$\text{ตัวอย่าง : } \bar{X} = X_1 + X_2 + \dots + X_n = \frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n}$$

N = จำนวนหน่วยประชากร

n = จำนวนตัวอย่าง

X_i = ค่าสังเกตที่ i : $i = 1, 2, \dots, N$

X_i = : $i = 1, 2, \dots, n$

Σ = ซิกมา (SIGMA) หมายถึงผลรวม

ตัวอย่าง: ผลผลิตเมล็ดข้าวโพด ที่ความชื้นมาตรฐาน (15%)

จำนวน 5 ตัวอย่าง : 3.8146, 2.76, 3.25, 3.70, 3.39

$$\begin{aligned}\bar{X} &= \frac{3.8146 + 2.76 + 3.25 + 3.70 + 3.39}{5} \\ &= 3.38292\end{aligned}$$

3. สุ่มตัวอย่างแบบ หลายชั้น (MULTISTAGE RANDOM SAMPLING) มีการสุ่มตั้งแต่ 2 ระดับขึ้นไป

➤ สุ่ม 2 ระดับ (TWO – STAGE SAMPLING)

- PRIMARY SAMPLING UNIT

สุ่ม SAMPLING UNIT เช่น ต้นพืช = n_1

- SECONDARY SAMPLING UNIT

สุ่มส่วนที่จะวัดจาก PRIMARY SAMPLING UNIT

เช่น พื้นที่ใบ = n_2

$$n = n_1 \times n_2$$

➤ สุ่ม 3 ระดับ (THREE – STAGE – SAMPLING)

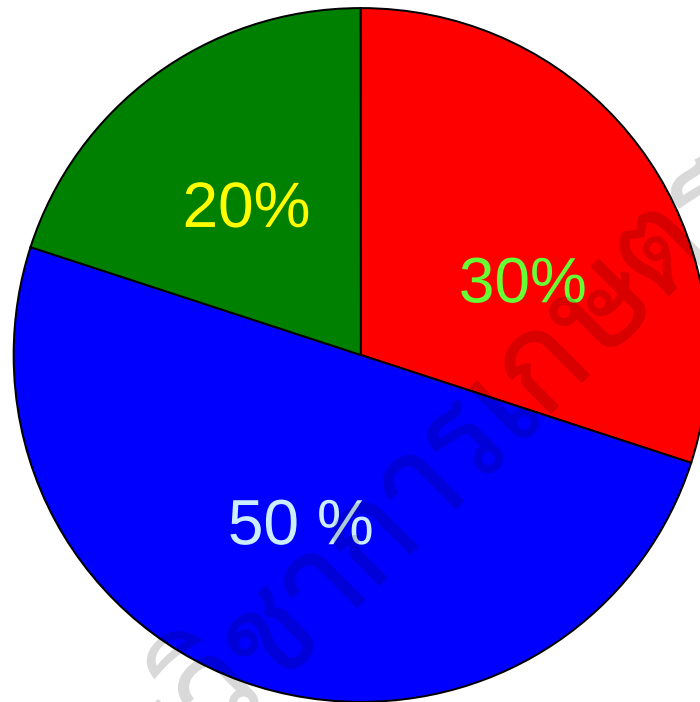
- PRIMARY SAMPLING UNIT
- SECONDARY SAMPLING UNIT
- TERTIARY SAMPLING UNIT

4) การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (STRATIFIED RANDOM SAMPLING)

➤ แต่ละ SAMPLING UNIT แตกต่างกันอย่างมากกว่า
ความแตกต่างภายใน SAMPLING UNIT

- แบ่งแปลงเป็น k STRATA (กลุ่ม)
- สุ่ม SAMPLING UNITS จากแต่ละกลุ่ม
SAMPLE SIZE แต่ละกลุ่ม = m
  - $n = (m) (k)$

ถ้าแต่ละ STRATA (กลุ่ม) มีขนาดไม่เท่ากัน เช่น

กลุ่มตัวอย่างจากแต่ละ STRATUM
จำนวนตัวอย่าง (SAMPLE SIZE)
เป็นสัดส่วนกับขนาดของ STRATUM
(PROPORTIONAL ALLOCATION)

5) การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (SYSTEMATIC RANDOM SAMPLING)

เก็บตัวอย่างโดยเว้นระยะเท่า ๆ กัน เช่น การเก็บผลผลิตการทำลายของโรคแมลงในสวนผลไม้

- เก็บตัวอย่าง 10 %

100 ต้น เก็บ 10 ต้น

∴ ทุก 10 ต้น เก็บ 1 ต้น

- สุ่มตัวเลข 01 ถึง 10

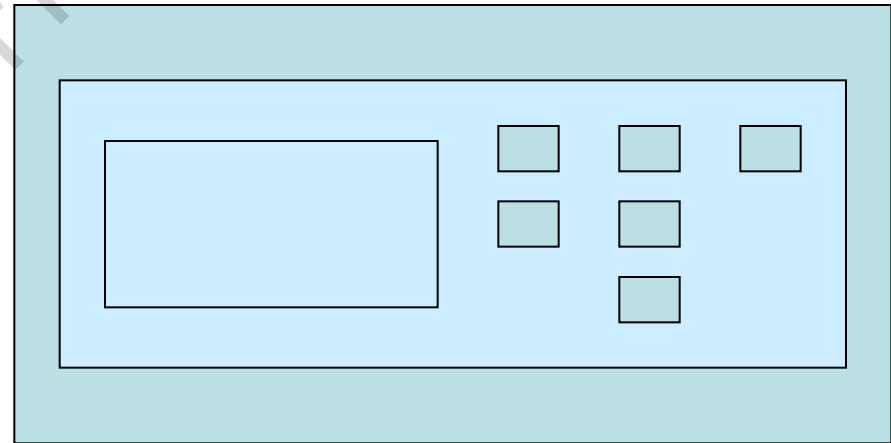
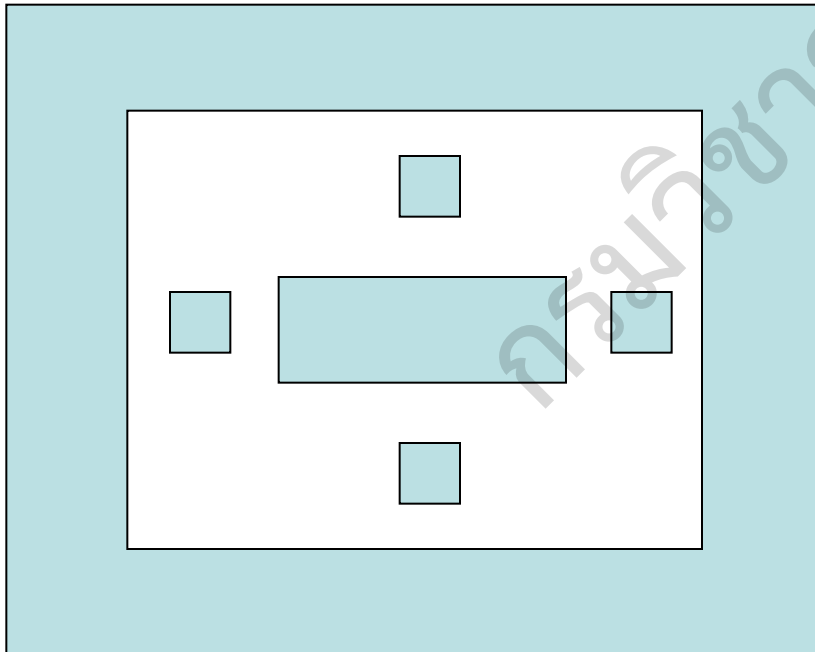
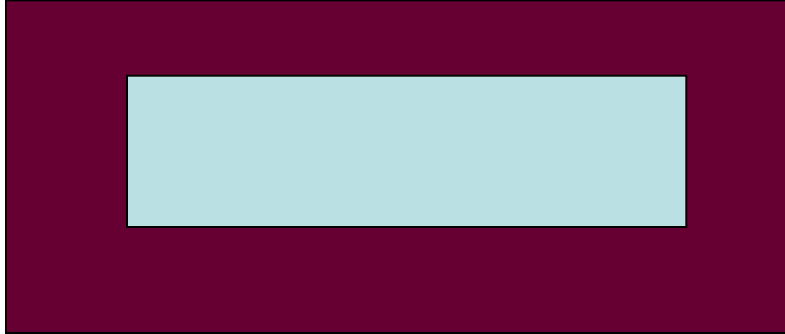
สมมติว่า ได้เลข 7

- เก็บข้อมูล จากต้นที่

07   17   27   37   47

57   67   77   87   97

การสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง ข้อมูลนอกจากผลผลิต

1. ในพื้นที่เก็บเกี่ยว

ข้อดี สัมพันธ์กับผลผลิต

ข้อเสีย กระทบกระเทือนผลผลิต

ทำได้ เก็บข้อมูลพร้อมผลผลิต

2. นอกพื้นที่เก็บเกี่ยว

ข้อดี ไม่กระทบผลผลิต

ข้อเสีย ข้อมูลอาจต่างกัน

1.4 การปรับผลผลิตที่ความชื้นมาตรฐาน

พืช	ความชื้นมาตรฐาน(%)
ข้าวโพด	15
ข้าว	14
ข้าวฟ่าง ถั่วลิสง	12
ถั่วอื่น ๆ	8

$$\text{ผลผลิตที่ความชื้นมาตรฐาน} = \frac{100 - \text{ความชื้นที่วัดได้}}{100 - \text{ความชื้นมาตรฐาน}} \times \text{น.น.ตัวอย่างที่ชั่งได้}$$

ตัวอย่าง พ.ท. เก็บผลผลิตข้าวโพด 9 ตารางเมตร
ชั่งน้ำหนักได้ 4.2 กิโลกรัม วัดความชื้นได้ 22.8%

$$\begin{aligned} \text{ผลผลิตข้าวโพดที่ 15\%} &= \frac{100 - 22.8}{100 - 15} \times 4.2 && \text{กิโลกรัม} \\ &= 3.8146 && \text{กิโลกรัม} \end{aligned}$$

$$\text{เนื้อที่ 9 ตารางเมตร} = 3.8146 \quad \text{กิโลกรัม}$$

$$\text{เนื้อที่ 1600 ตารางเมตร} = \frac{3.8146 \times 1600}{9}$$

$$\text{ผลผลิตข้าวโพดที่ 15\%} = 678 \quad \text{กิโลกรัม/ไร่}$$

ถ้าไม่ปรับผลผลิตที่ความชื้นมาตรฐาน

$$\begin{aligned}\text{เนื้อที่ 9 ตร.ม} &= 4.2 && \text{กิโลกรัม} \\ \text{“ 1600 “} &= \frac{4.2 \times 1600}{9} = 747 && \text{กิโลกรัม}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{ผลผลิตที่ความชื้น } 22.8\% > 15\% &= 747 - 678 \\ &= 69 && \text{กิโลกรัม/ไร่}\end{aligned}$$

คำนวณผลผลิต กิโลกรัม/พื้นที่เก็บเกี่ยว เป็นต้น/เฮกตาร์

1 ตัน = 1000 กิโลกรัม

1 เฮกตาร์ = 10000 ตารางเมตร

เนื้อที่ 9 ตารางเมตร = 3.8146 กิโลกรัม

= 3.8146 ตัน

1000

ผลผลิตข้าวโพด = $\frac{3.8146 \times 10000}{1000 \times 9}$ ตัน/ เฮกตาร์

= 4.24 ตัน/เฮกตาร์

หมายเหตุ

ข้าวโพดทั้งฝัก จะกะเทาะเมล็ดได้เพียง 80%

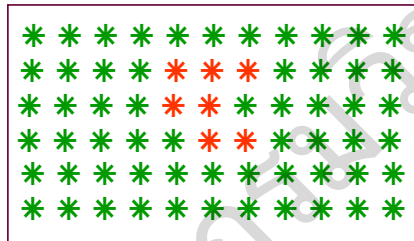
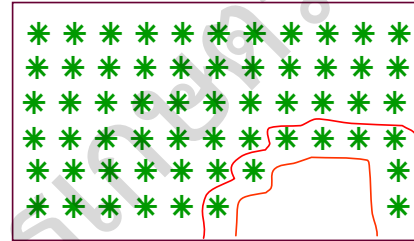
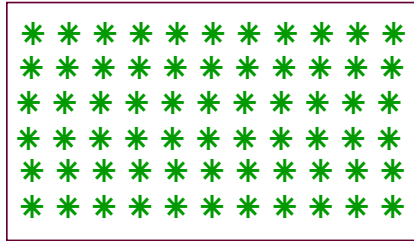
น้ำหนักข้าวโพดทั้งฝัก คูณด้วย 0.8 = น้ำหนักเมล็ด

2. ข้อมูลที่มีปัญหา

2.1 ข้อมูลสูญหาย (missing data)

2.2 ข้อมูลเลื้อยหาย

2.3 ข้อมูลไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของการใช้
วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน

ข้อมูลเสียหาย

1 สาเหตุ

1.1 ทริตเมนต์ที่ไม่ถูกต้อง

1.2 ต้นพืชถูกทำลาย

- ความเสียหายไม่มีความสัมพันธ์กับทริตเมนต์ที่ศึกษา
- จำนวนต้น/หลุม หายมากกว่าร้อยละ 20

1.3 ตัวอย่างหาย

1.4 ข้อมูลไม่สมเหตุผล

1.5 พืชพันธุ์อื่นปน

การปรับข้อมูลผลผลิต

$$\text{- เปอร์เซ็นต์ค้นหา} = \frac{N-n}{N} \times 100$$

n = จำนวนต้นที่เก็บเกี่ยวได้

N = จำนวนต้นที่ต้องเก็บเกี่ยว

จำนวนต้นที่เก็บผลผลิต

Tr	ซ้ำ				รวม
	I	II	III	IV	
1	32	32	32	32	128
2	30	32	32	32	126
3	32	31	25	32	120
4	24	22	18	30	94
5	32	32	32	32	128

แปลงปกติ เก็บผลผลิตแปลงย่อยละ 32 ต้น
การคำนวณเปอร์เซ็นต์ต้นหาย

$$\begin{aligned}
 \text{ต้นหาย} &= \frac{N - n}{N} \times 100 \% \\
 &= \frac{32 - 30}{32} \times 100 = 6.25\%
 \end{aligned}$$

เปอร์เซ็นต์ต้นที่เสียหาย (ไม่เก็บผลผลิต)

Tr	ซ้ำ			
	I	II	III	IV
1	0	0	0	0
2	6	0	0	0
3	0	3	22	0
4	25	30	44	6
5	0	0	0	0

- ต้นขายไม่เกิน 20 %

$$\text{ปรับข้อมูลผลผลิต} = \frac{N}{n} \times W$$

$$W = \text{น้ำหนักผลผลิต}$$

- ต้นหายมากกว่า 20 % = แปลงหาย
- แปลงหายมากกว่า 20 % ของแปลงย่อยทั้งการทดลอง

ผลผลิต = y

จำนวนต้นที่เก็บเกี่ยวได้ = x

COVARIANCE ANALYSIS

ปรับข้อมูลผลผลิต

เก็บเกี่ยวข้าวโพดแปลงย่อยละ	70	หลุม
มีแปลงย่อยหนึ่งเก็บเกี่ยวได้	60	หลุม
ได้เมล็ดข้าวโพด	9.15	กิโลกรัม

การเก็บข้อมูล

เก็บเกี่ยว	60 หลุม	ได้เมล็ดข้าวโพด	9.15	กิโลกรัม
“	70 หลุม	“	$= \frac{70}{60} \times 9.15$	กิโลกรัม
				$= 10.675$ กิโลกรัม

จำนวนต้นและผลผลิตต่อแปลงย่อย เพื่อการวิเคราะห์ร่วม

วางแผนการทดลอง RCB , 4 ซ้ำ

พันธุ์	I		II		III		IV	
	จำนวนต้น	ผลผลิต	จำนวนต้น	ผลผลิต	จำนวนต้น	ผลผลิต	จำนวนต้น	ผลผลิต
1	134	332	119	319	111	238	144	351
2	94	280	140	426	127	408	101	308
3	144	345	134	307	139	326	127	280
4	139	359	121	292	100	215	118	282
5	133	293	135	319	140	339	132	312
6	140	444	104	311	144	463	103	311

	Y			
	REP1	REP2	REP3	REP4
T1	332	319	238	351
T2	280	462	408	308
T3	345	307	326	280
T4	359	292	215	282
T5	293	319	339	312
T6	444	311	463	311
T7	250	300	219	395
T8	309	410	345	298
T9	422	268	310	201
T10	450	307	358	391
T11	452	371	375	369
T12	499	353	306	378
T13	563	428	405	516
T14	243	254	279	319
T15	500	442	419	519
T16	410	318	223	257
T17	403	304	338	320
T18	260	310	302	410
T19	397	380	273	276
T20	266	231	205	185
REP TOTALS	7477	6686	6346	6678
REP MEANS	374	334	317	334

	X			
	REP1	REP2	REP3	REP4
T1	134	119	111	144
T2	94	140	127	101
T3	144	134	139	127
T4	139	121	100	118
T5	133	135	140	132
T6	140	104	144	103
T7	103	118	96	96
T8	116	144	126	114
T9	144	100	113	84
T10	134	105	117	126
T11	136	104	122	120
T12	134	106	94	111
T13	144	110	100	134
T14	112	116	120	132
T15	140	124	119	144
T16	119	96	79	103
T17	132	107	115	109
T18	108	119	119	123
T19	144	140	110	114
T20	134	125	118	109
REP TOTALS	2584	2367	2309	2344
REP MEANS	129	118	115	117

ANALYSIS OF COVARIANCE FOR Y

SV	DF	Sum of Cross Products		
		YY	YX	XX
REP (R)	3	34614.13750000	8824.45000000	2317.90000000
R + ERROR	60	232013.25000000	50930.75000000	13675.00000000
TREATED (T)	19	293895.63750000	9296.90000000	6740.80000000
ERROR	57	197399.11250000	42106.30000000	11357.10000000
T + ERROR	76	491294.75000000	51403.20000000	18097.90000000
TOTAL	79	525908.88750000	60227.65000000	20415.80000000

Covariate = X

DESIGN : RANDOMIZED COMPLETE BLOCK DESIGN

ANALYSIS OF COVARIANCE FOR Y

		Y Adjusted for X		
SV	DF	SS	MS	F
REP (R)	3	1037.77405016	345.92468339	<1
TREATED (T)	19	304004.43988158	16000.23367798	21.70 **
ERROR	56	41290.55488494	737.33133723	
TOTAL	78	346332.76881668		

cv = 8.0%;

R.E. = 455.5%;

** = significant at 1% level; ns = not significant;

Covariate = X

TABLE OF ADJUSTED T MEANS FOR Y (AVE. OVER 4 REPS)

TREATED	RANKS	MEANS
T1	16	284.2 ijk
T2	5	381.4 cd
T3	19	255.4 k
T4	15	289.0 ijk
T5	18	260.3 k
T6	8	372.2 def
T7	10	353.3 d-g
T8	13	322.1 ghi
T9	11	336.6 e-h
T10	7	374.8 cde
T11	4	390.1 bcd
T12	3	416.6 bc
T13	1	470.8 a
T14	17	273.9 jk
T15	2	426.6 b
T16	6	379.1 cde
T17	9	357.2 d-g
T18	12	330.9 fgh
T19	14	305.7 hij
T20	20	216.4 l
MEAN		339.8

Means followed by a common letter are not significantly different at the 5% level by DMRT.

การบันทึกข้อมูลอื่นๆ

1. แปลงที่เสียหาย

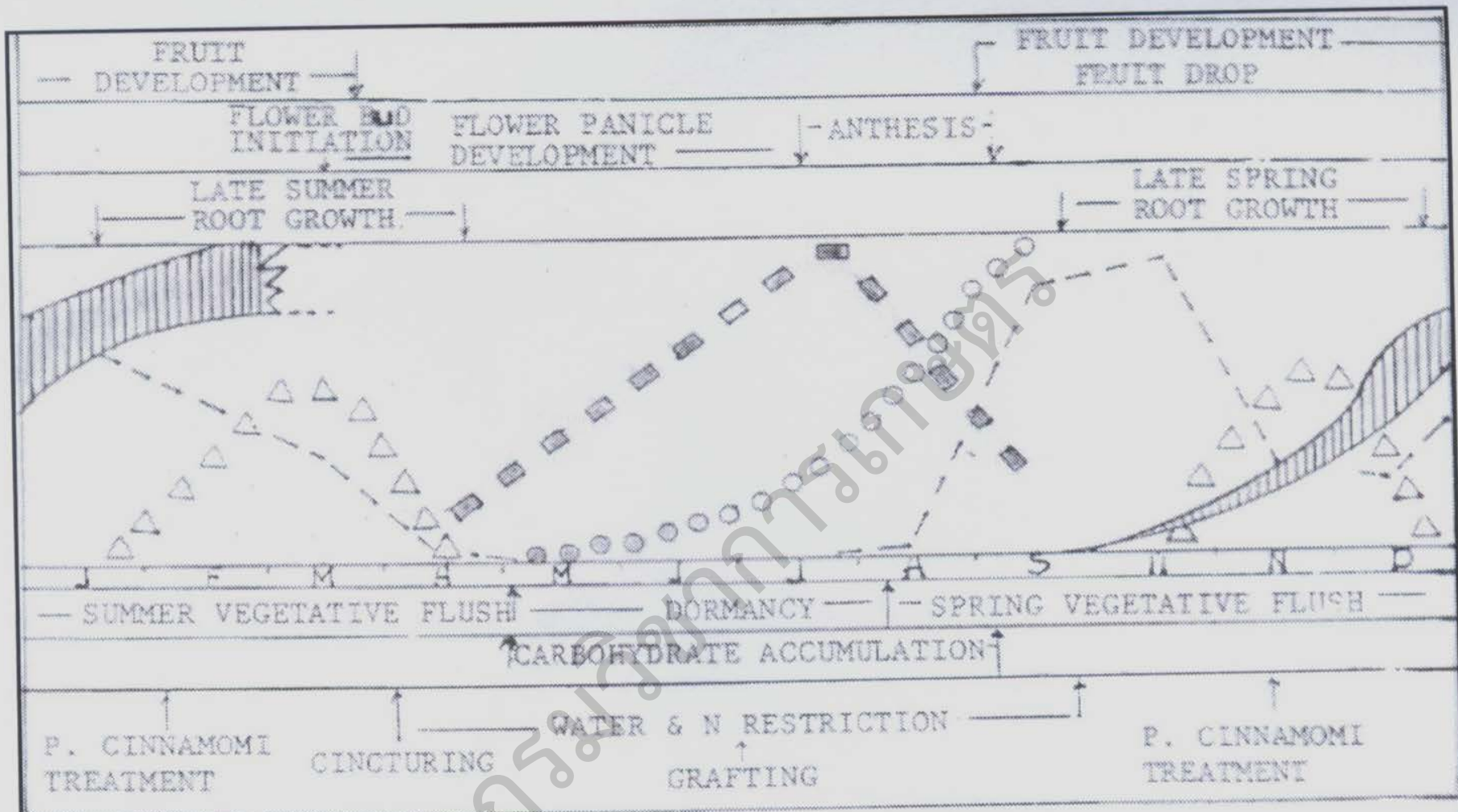
- จำนวนต้น หดุม
- สาเหตุ
- ระยะที่เสียหาย

2. งานทดลองที่ใช้สารเคมี

- โรค แผลง วัดความรุนแรง และปริมาณแผลง
- วัชพืช ชนิดและปริมาณ
- ปุ๋ย วิเคราะห์สมบัติของดิน
- ผลของสารเคมีต่อการเจริญเติบโตของพืช

3. ข้อมูลข้างเคียง ซึ่งมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช

- อุณหภูมิ
- ปริมาณน้ำฝน
- การทิ้งช่วงของฝน
- ความชื้น
- แสงแดด

ภาพที่ ๑. ผังวงจรทาง phenology ตลอด ๑ ปี ของอโวกาโด

--- Vegetative; ● Flower; ■ Carbohydrate; △ Root; IIII Fruit

ข้อควรปฏิบัติในการบันทึกข้อมูล

- สุ่มตัวอย่างก่อนการปฏิบัติงานในแปลง
- ทำแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล
เรียงกรรมวิธีตามแผนผังแปลงปลูก
- วัดลักษณะต่าง ๆ ตามข้อกำหนด
- การจดบันทึก
  - * เขียนตัวเลขให้ชัดเจน
  - * ถ้าเขียนผิด อย่าแก้ตัวเลข ให้เขียนใหม่
  - * แปลงย่อยใดเก็บข้อมูลไม่ได้ ใส่เลข 0 พร้อมบันทึกสาเหตุ

- ตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลทุกขั้นตอน
- เก็บตัวอย่างไว้นานกว่าจะวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จ
- ลอกข้อมูลน้อยครั้งที่สุด
- ถ่ายเอกสารไว้ 1 ชุด ก่อนส่งวิเคราะห์ข้อมูล

เอกสารประกอบการเขียน

สง่า ดวงรัตน์ 2544 การใช้เทคนิคทางสถิติในการดำเนินงานทดลอง เอกสารประกอบ
คำบรรยายการฝึกอบรมสถิติหลักสูตร การใช้สถิติกับงานวิจัยเกษตร ฝ่ายวิชาการสถิติ
กองแผนงานและวิชาการ กรมวิชาการเกษตร เล่ม 2 (303หน้า)

สุชาวดี นาคะทัต 2544 การใช้เทคนิคทางสถิติในการดำเนินงานทดลอง เอกสารประกอบ
คำบรรยายการฝึกอบรมสถิติหลักสูตร การใช้สถิติกับงานวิจัยเกษตร ฝ่ายวิชาการสถิติ
กองแผนงานและวิชาการ กรมวิชาการเกษตร เล่ม 2 (303หน้า)

ฝ่ายวิชาการสถิติ กองแผนงานและวิชาการ 2542 เทคนิคทางสถิติในการปฏิบัติงานวิจัยเกษตร
(30หน้า)

Gomez, K.A. and A.A. Gomez (1984) Statistical Procedures for Agricultural Research
(2nd ED.) John Wiley and Sons, Inc. USA. (pp 680)